

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V SLOVENIJI

Ljubljana, maj 2003

ANDREJA MELE

IZJAVA

Študentka ANDREJA MELE izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. RASTA HARTMANA, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 SPLOŠNO O ZAVAROVANJU	2
1.1 OPREDELITEV POJMOV, POVEZANIH Z ZAVAROVANJEM	2
1.2 ZAVAROVANJE KOT ORGANIZIRANJE ZAŠČITE	3
1.2.1 Zavarovanje kot gospodarska dejavnost	3
1.2.2 Značilnosti zavarovalne dejavnosti	4
1.2.3 Vloga zavarovanja v različnih gospodarskih ureditvah	4
1.3 VRSTE ZAVAROVANJA	4
1.3.1 Premožnjska zavarovanja	4
1.3.2 Osebna zavarovanja	4
1.4 OPREDELITEV TEMELJNIH ZAVAROVALNIH POJMOV	5
1.4.1 Udeleženci v zavarovalnem razmerju	5
1.4.2 Premija	5
1.4.3 Odškodnina	6
1.4.4 Zavarovalnina	6
1.4.5 Zavarovalni dogodek	6
1.4.6 Zavarovalna vsota	6
1.5 FUNKCIJE ZAVAROVANJA	6
1.6 UTEMELJITVE ZA UREDITEV ZAVAROVANJA	7
2 ZGODOVINSKI RAZVOJ ZAVAROVANJA	8
2.1 ZAČETKI ZAVAROVANJA	8
2.2 NASTAJANJE SODOBNEGA ZAVAROVANJA	9
3 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V SLOVENIJI DO 1990	12
3.1 OBDOBJE PRED NASTANKOM JUGOSLAVIJE (DO 1918)	12
3.1.1 Najstarejša listina zavarovalnopravne zgodovine Slovencev	12
3.1.2 Razvoj zavarovalstva pod Avstro-Ogrsko	13
3.1.3 Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani	15
3.1.4 Vojna leta (1914–1918)	16
3.2 OBDOBJE PRVE JUGOSLAVIJE	17
3.3 OBDOBJE DRUGE SVETOVNE VOJNE (1941–1945)	18
3.4 ZAVAROVALNIŠTVO NA SLOVENSKEM PO DRUGI SVETOVNI VOJNI	19
3.4.1 Zavarovalni zavod Slovenije (1945–1946)	19
3.4.2 Obdobje centraliziranega državnega zavarovalništva (1947–1961)	20
3.4.3 Obdobje decentraliziranega komunalnega zavarovalništva (1962–1967)	20
3.4.4 Obdobje poslovnega (tržnega) zavarovalništva (1968–1976)	21
3.4.5 Obdobje samoupravnega zavarovalništva (1977–1990)	22
4 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V SLOVENIJI OD 1990 NAPREJ	23
4.1 OBDOBJE OMEJENEGA ZAVAROVALNEGA NADZORA (1990–1993)	23
4.2 OBDOBJE KONKURENCE IN SODOBNEGA ZAVAROVALNEGA NADZORA (OD 1994 DALJE)	25
4.3 SLOVENSKI ZAVAROVALNI BIRO	25

4.4 JEDRSKI POOL	26
4.5 SLOVENSKO ZAVAROVALNO ZDRUŽENJE IN NJEGOVE ČLANICE	28
4.6 TRŽNI DELEŽI ZAVAROVALNIC V LETU 1995 IN 2001	29
5 PRIHODNJI RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V EVROPI IN V SLOVENIJI	31
5.1 RAZVOJ EVROPSKE UNIJE	31
5.2 VPOGLED V DELOVANJE ENOTNEGA ZAVAROVALNIŠKEGA TRGA EVROPSKE UNIJE	32
5.3 SLOVENSKI ZAVAROVALNIŠKI TRG PRI VKLJUČEVANJU SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO	33
5.3.1 Poslovnotržni in razvojni položaj slovenskih zavarovalnic	34
5.3.2 Prodor na vzhodnoevropske trge	37
5.3.3 Povezovanje zavarovalnic	38
5.4 MOŽNOSTI RAZVOJA ZAVAROVALNEGA TRGA NA SLOVENSLEM	39
SKLEP	40
LITERATURA	42
VIRI	43

UVOD

Na človeštvo nenehno prežijo nevarnosti, ki so sestavni in neizogibni del človekovega zemeljskega življenja. Nevarnosti človeka ogrožajo, ker je fizično in družbeno bitje, živeče v družbi na določeni stopnji civilizacije.

Bolj civilizirana je določena družba, več je nevarnosti, ki prežijo nanjo, medtem ko je varnost pravo nasprotje nevarnosti. Varnost je javna dobrina, ki mora biti dostopna vsem, ne glede na to, ali si tega želimo ali ne. V današnji družbi je osrednji predmet zagotavljanja varnosti človek in vse, kar je neposredno povezano s človekom, njegovim premoženjem in koristmi, ki mu jih premoženje prinaša. Na določeni stopnji razvoja družbe se je za zadovoljitev potreb po varnosti pojavilo organizirano varstvo, ki ga imenujemo zavarovanje. Beseda zavarovanje etimološko pomeni varnost pred določenim dogodkom ali dejstvom.

Dandanes si življenja brez zavarovanja ne znamo predstavljati. Pomen zavarovalne panoge in zavarovanja se z razvojem gospodarstva povečuje, saj se z naraščanjem materialnega bogastva naše družbe večja tudi potreba po zagotavljanju gospodarske varnosti, kar je funkcija zavarovanja. Z razvojem se večajo potrebe prebivalstva in s tem tudi potrebe po novih oblikah zavarovanja. Zavarovanje z izravnavanjem nevarnosti zagotavlja gospodarsko varnost.

Zavarovalništvo je eno od razvijajočih se in rastočih gospodarskih panog. Z zgodovinskega vidika lahko govorimo o nekaj stoletni zavarovalniški tradiciji na Slovenskem. Zadnjih 130 let je tisto obdobje, ko govorimo o silovitem razvoju zavarovanj in zavarovalne stroke, predvsem zaradi družbenoekonomskega in tehnološkega razvoja. Zavarovalništvo je v veliki meri partner države in družbe kot celote na področju uresničevanja skupinske kot tudi posamične socialne varnosti ljudi.

Namen diplomske naloge je, prikazati razvoj zavarovalništva. Na poti v Evropo čaka državo in slovensko zavarovalništvo kar nekaj aktivnosti in tudi pasti. Sedanjost je odraz preteklosti in hkrati začetek prihodnosti.

Diplomsko delo je razdeljeno na pet poglavij. V prvem poglavju sem opisala nekaj temeljnih pojmov in dejstev, ki so potrebni za razumevanje zavarovalništva, ki je zapletena, a vendar nadvse zanimiva in predvsem zelo perspektivna dejavnost. V nadaljevanju sem skušala sistematično prikazati razvoj zavarovanja, od prvih zarodkov do nastanka sodobnega zavarovalništva v svetu. V tretjem poglavju sem podrobneje opisala razvoj zavarovalništva na Slovenskem. Poglavje sem razdelila na več podpoglavij in tako predstavila začetke zavarovanja do 1918, razvoj v obdobju med vojnama in povojnem obdobju, vse do leta 1990. V četrtem poglavju sem preučevala zavarovalništvo v samostojni Sloveniji.

Zadnje, peto poglavje pa je namenjeno prihodnjemu razvoju zavarovalništva. Evropa je pred vrati, zato sem se v prvem delu osredotočila na zavarovalništvo v Evropski uniji, v nadaljevanju pa na slovensko zavarovalništvo, njegova prizadevanja, prilagoditve in njegov prihodnji razvoj v okviru Evropske unije, katere članica bo Slovenija postala 1. maja 2004. Nehvaležno je napovedovati prihodnji razvoj, ker nihče ne ve, kaj se bo dogajalo na področju zavarovalništva. Začrtane so nekatere smernice, v upravah zavarovalnic imajo veliko neizrečenih želja in lahko upamo in si želimo, da se večina le-teh v naslednjih letih uresniči.

V sklepu so povzete najpomembnejše ugotovitve.

1 SPLOŠNO O ZAVAROVANJU

1.1 OPREDELITEV POJMOV, POVEZANIH Z ZAVAROVANJEM

Zavarovanje je ena od temeljnih gospodarskih dejavnosti. Je celovit pojem, ki ima specifične lastnosti in zakonitosti. Svojo celovitost kaže na več načinov – zavarovanje človeka samega kot osebe, zavarovanje širokega spektra objektov, različnih dobrin, vrednosti, obveznosti, ki so predmet zavarovanja.

Bistvo zavarovanja izvira iz uveljavljanja zakona velikih števil. Zavarovanje temelji na načelu vzajemnosti, ki pravi vsi za enega, eden za vse. Prav tako pa je zavarovanje edina gospodarska dejavnost, ki temelji na gospodarski nevarnosti. Po Bonclju je zavarovanje ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnavanjem gospodarskih nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 13).

Z vidika posameznika lahko zavarovanje opredelimo kot ekonomski mehanizem, s katerim posameznik nadomešča določen strošek (znesek premije) za večjo, nepredvidljivo finančno izgubo, ki bi nastala v primeru nezavarovanja.

S pravnega vidika pa so v ospredju pravna razmerja, ki definirajo zavarovanje kot pogodbo, s katero se sklenitelj zavarovanja zavezuje, da bo zavarovalnici plačal zavarovalno premijo ali prispevek, zavarovalnica pa se zavezuje, da bo, če se zgodi dogodek, ki pomeni zavarovalni primer, izplačala zavarovancu ali nekomu tretjemu zavarovalnino ali odškodnino ali storila kaj drugega (Obligacijski zakonik, 2002, str. 228).

Zavarovalništvo z vidika njegove makroekonomske funkcije opredelimo kot prodajo zavarovalnih produktov (storitev), ki so ena od oblik finančnih produktov, namenjenih na eni strani varčevanju in na drugi akumulaciji prihrankov ter njihovem usmerjanju v naložbe.

Zavarovalstvo je dejavnost, ki se ukvarja z zavarovanjem oseb, premoženja in socialnim zavarovanjem.

Pozavarovanje je zavarovanje presežkov iznad lastnega zavarovanja nevarnosti ene zavarovalnice pri drugi zavarovalnici, registrirani za aktivno pozavarovanje. Pozavarovanje predstavlja vertikalno izravnavanje nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 22).

Sozavarovanje predstavlja vzporedni prevzem konkretne gospodarske nevarnosti več zavarovalnic, ki so se sporazumele o tem, da bodo skupaj trpele in delile nevarnost. Za vse zavarovalnice veljajo isti zavarovalni pogoji in ista premija, ki se razdeli v sorazmerju z deleži prevzete nevarnosti. Sozavarovanje predstavlja horizontalno izravnavanje nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 22).

1.2 ZAVAROVANJE KOT ORGANIZIRANJE ZAŠČITE

V iskanju zaščite je človek poskušal zaščititi sebe, svojo družino in premoženje pred elementarnimi in naravnimi silami, ki jih je poznal in jih ni mogel obvladati. Tako se je od prvotne samozaščite, ki jo je organiziral vsak posameznik, razvila skupna zaščita, ki je tako omogočala večjo zaščito in možnost, da posameznik več prispeva k organizaciji svoje lastne zaščite, če z drugimi organizira širši sistem varnosti zoper tveganja.

1.2.1 Zavarovanje kot gospodarska dejavnost

Zavarovalništvo je v veliki meri partner države in družbe kot celote na področju uresničevanja kolektivne in individualne socialne varnosti ljudi. Zavarovanje spremlja človeka od rojstva do smrti in je kot sestavina terciarnega sektorja nepogrešljivo v gospodarskem in družbenem življenju.

Razvoj zavarovanja kot organizirane dejavnosti temelji na različnih izhodiščih:

- interesu države – spodbuda posameznikov k lastnemu organiziranju varstva pred neznatnimi škodljivimi dogodki;
- samoiniciativnem združevanju – zagotovitev varnosti v okviru delovanja zasebnih pobud posameznikov;
- organiziranju zaščite drugih pred neznatnimi in nepredvidljivimi dogodki kot izdelku, ki se prodaja na trgu.

Na področju zavarovalništva se v zadnjih stoletjih ugotavlja konvergentnost med (Ivanjko, 1999, str. 15):

- željo posameznikov po varnosti,
- ustvarjanjem nove vrednosti v obliki dobička,
- nalogami države, da skrbi za varnost svojih občanov in da razvija gospodarski sistem na temeljih tržnih načel za ustvarjanje nove vrednosti.

1.2.2 Značilnosti zavarovalne dejavnosti

Naloga in cilj zavarovanja je poleg zaščite posameznika tudi zaščita družbenih interesov na področju ekonomske ali socialne varnosti. V nekaterih primerih zavarovanje kot dejavnost organizira tudi zaščito tretjih oseb, ki niso člani določenega združenja (npr. obvezno zavarovanje sovoznika motornega vozila za škodo, ki jo povzroči tretji osebi).

V ekonomski teoriji so pomembni tudi rezervni skladi. Oblikujejo se iz presežne vrednosti, ustvarjene v proizvodnji, iz njih se financirajo škode oz. deluje preventivno na preprečevanje škod. Zbiranje sredstev v zavarovalne sklade ima poleg omenjene funkcije tudi kreditno funkcijo, ker se združena sredstva v zavarovalnih skladih takrat, ko niso potrebna za pokritje škod, lahko vračajo v gospodarstvo z bančnimi in drugimi denarnimi tokovi, s tem pa pospešujejo tudi gospodarsko dejavnost.

1.2.3 Vloga zavarovanja v različnih gospodarskih ureditvah

V sodobnem gospodarstvu se je zavarovanje razvilo v močno in zelo pomembno gospodarsko dejavnost, v kateri se akumulirajo velika finančna sredstva. Tako organiziranje zavarovalništva danes poleg zaščite pred posledicami škodnih dogodkov omogoča tudi ustvarjanje visokih dohodkov. V tržno razvitih sistemih imajo zavarovalništvo in sredstva, združena v zavarovalnih skladih, dvojno vlogo: zaščito obstoječega premoženja in ustvarjanje dobička; zato se zavarovanje danes organizira po načelih podjetniške pridobitnosti.

1.3 VRSTE ZAVAROVANJA

Zavarovanje se loči na prvo zavarovalno razmerje, imenovano zavarovanje, to je razmerje med zavarovancem in zavarovalnico, ter na drugo zavarovalno razmerje (pozavarovanje), ki ga sklene zavarovalnica s pozavarovalnico.

1.3.1 Premoženjska zavarovanja

Premoženjsko zavarovanje se deli na zavarovanje stvari in zavarovanje premoženjskih pravic. Med najbolj razširjenimi delitvami zavarovanja po mestu je delitev na kopensko, pomorsko in zračno.

Glede na način urejanja zavarovalnega razmerja ločimo prostovoljno in obvezno zavarovanje.

1.3.2 Osebna zavarovanja

Poznamo tri večje skupine zavarovanj:

- **življenjsko:** zavarovalnica se zaveže, da bo proti plačilu premije izplačala sklenitelju, ki ga sama določi, določeno vsoto ali rento v primeru doživetja ali smrti zavarovanca. Tako se življenjska zavarovanja delijo na zavarovanja za primer smrti in zavarovanja za primer doživetja.

- **nezgodno:** gre za razmerje, v katerem se zavarovalnica zaveže, da bo izplačala zavarovalno vsoto zavarovancu ali drugemu upravičencu, če bo med trajanjem zavarovanja nastopila smrt ali invalidnost kot posledica nezgode, predvidene s pogodbo.
- **zdravstveno:** nanaša se na različne zdravstvene storitve, le-te pa zavarovanec uveljavlja ob dogodku, ki sproži potrebo po zdravstvenih storitvah. Zavarovanje nudi vsem zavarovancem enakopraven dostop do zdravstvene preskrbljenosti. Zdravstveno zavarovanje je obvezno in prostovoljno.

1.4 OPREDELITEV TEMELJNIH ZAVAROVALNIH POJMOV

1.4.1 Udeleženci v zavarovalnem razmerju

Udeleženci so:

- **zavarovanec** – oseba, katere interes je zavarovan; njej pripadajo vse pravice iz sklenjene zavarovalne pogodbe;
- **zavarovatelj** – zavarovalnica, ki izvaja dejavnost zavarovalništva;
- **zavarovalec oz. sklenitelj zavarovanja** – množica tako fizičnih kot pravnih oseb, ki sklenejo z zavarovalnico zavarovalno pogodbo in s tem prevzamejo obvezo za plačilo premije.

V zavarovalnem razmerju najpogosteje nastopata dva pogodbena partnerja: zavarovalnica, ki kot svojo temeljno gospodarsko dejavnost opravlja zavarovanje, in zavarovalec (kupec zavarovalne storitve), pri zavarovanju oseb pa tudi zavarovanec (upravičenec).

Zveza med zavarovateljem in zavarovancem je gospodarska korist, njuni interesi so si nasprotujoči, saj je za zavarovalca najpomembnejša gospodarska korist, ob nevarnostnem dogodku pa odškodnina. Omenjeno je breme za zavarovatelja. Najpomembnejša korist za zavarovatelja je zavarovalna premija, ki za nasprotno stran pomeni gospodarsko breme. V zavarovalnem razmerju v večini primerov nastopata dve strani, pri čemer je lahko na vsaki strani udeleženih več oseb, torej več zavarovalcev ali skupine zavarovalcev (npr. pri zavarovanju fizičnih oseb pogosto nastopata zakonca skupaj kot zavarovalca pri sklepanju premoženjskih zavarovanj: stanovanjske hiše, motornega vozila, kot pravna solastnika; torej sta dva zavarovalca). Pri skupinskih zavarovanjih nastopa kot sklenitelj zavarovanja le ena pravna oseba, zavarovancev pa je več.

1.4.2 Premija

Premija je plačilo za gospodarsko varnost, ki jo nudi svojim zavarovancem zavarovalnica. Je točno določen znesek, ki ga mora zavarovalec plačati zavarovalnici za določeno vrsto zavarovanja ob sklenitvi zavarovalne pogodbe.

1.4.3 Odškodnina

Odškodnina je glavna dajatev zavarovalnice in je v večini primerov denarna, lahko pa je naturalna (npr. zdravila in zdravstvene storitve). Namenjena je nadomestitvi nastale škode. To je dajatev iz zavarovanja odgovornosti zavarovalnice oz. zavarovatelja tistim zavarovalcem oz. upravičencem, pri katerih je nastal zavarovalni primer, sklenjen v zavarovalni pogodbi.

1.4.4 Zavarovalnina

Zavarovalnina je dajatev, storitev zavarovalnice, določena v zavarovalni pogodbi. Je širši pojem od odškodnine.

1.4.5 Zavarovalni dogodek

Zavarovalni dogodek je dogodek, za katerega se zavarujemo. Pogosto je to škodni primer, za katerega dobimo izplačano odškodnino.

1.4.6 Zavarovalna vsota

Zavarovalna vsota je znesek, od katerega se določa zavarovalna premija. To je ponavadi tudi najvišji možni znesek, ki ga zavarovalnica izplača.

1.5 FUNKCIJE ZAVAROVANJA

Vsaka gospodarska dejavnost mora za svoj obstoj v okolju, v katerem deluje, izpolnjevati določene naloge. Funkcije zavarovanja delimo na pglavitne in na postranske (Boncelj, 1983, str. 180).

Poznamo pet glavnih funkcij zavarovanja:

- **ustvarjanje gospodarske varnosti.**

Ustvarjanje gospodarske varnosti pomeni gotovost, da bo ob nastanku gospodarske škode le-ta povrnjena z zavarovanjem. Njen namen je jasen – izravnavanje oz. časovno in prostorsko uresničevanje gospodarske varnosti. Ta funkcija je najpomembnejša funkcija zavarovanja.

- **izravnavanje nevarnosti.**

Med funkcijo izravnavanje nevarnosti sodi več podfunkcij: prenašanje, prevzemanje, nošenje, porazdeljevanje, izravnavanje in odpravljanje nevarnosti.

- **odpravljanje motenj v gospodarskem delovanju.**

Vsak gospodarski subjekt je z drugimi gospodarskimi subjekti povezan v narodno gospodarstvo. Gospodarska škoda lahko nastane pri opravljanju gospodarske dejavnosti in se zaradi že prej omenjene povezanosti subjektov lahko prenese na delovanje celotnega gospodarstva. Ta naloga pa predstavlja odpravo gospodarske škode. Tako posamezni gospodarski objekti kot tudi gospodarstvo kot celota težijo k

preprečevanju posameznih motenj. Pri tem pa jim je v veliko pomoč zavarovanje, ki tudi prevzame in nosi določene nevarnosti in morebitno gospodarsko škodo.

- **ohranjanje nepretrganosti narodnogospodarskega procesa.**

Nevarnostni dogodek prizadene določen objekt in s tem tudi gospodarsko dejavnost v celotni panogi, kar se prenese na celoten narodnogospodarski proces. Tako zavarovanje vedno varuje narodnogospodarski proces in ohranja njegovo nepretrganost.

- **ohranjanje življenjske ravni.**

Škode nastanejo zaradi nevarnostnih objektov, ki jim je izpostavljen vsak posameznik. To so lahko bolezni, nezgode, invalidnost, starost, smrt, brezposelnost. Življenjska raven se ohranja z zavarovanjem oseb proti omenjenim škodam.

1.6 UTEMELJITVE ZA UREDITEV ZAVAROVANJA

Zavarovanje ureja država – nekje bolj, nekje manj – v praktično vseh nacionalnih ekonomskih prostorih (Hartman, 1996, str. 16).

Relativni pomen zavarovalništva v državi merijo (Štiblar, 2002, str. 39):

- zavarovalna pogostnost (povprečna per capita letna premija na prebivalca),
- zavarovalna vsidranost (razmerje med direktnimi premijami in BDP),
- dohodkovna elastičnost zavarovalnih premij kot razmerje med odstotno spremembo premij in odstotno spremembo dohodka posameznika je nad 1 pri narodnem dohodku na prebivalca med 300 in 30.000 \$, sicer je pod 1.

Normativna teorija, teorija neustreznosti trga ugotavlja upravičenost vmešavanja države in posega v konkurenčnost. Državni posegi na trg naj bi bili potrebni zaradi »panožnih posebnosti«.

Glavni vzroki za urejanje zavarovanja so sledeči (Hartman, 1994, str. 16–17):

- **naravni monopol.**

Količino, po kateri je povpraševanje na enem trgu, lahko en sam proizvajalec proizvede po nižji ceni kot drugi proizvajalci. Če država predpiše naravni monopol in na ta način prepreči vstop drugim ponudnikom, prepreči s tem izbiro najbolj konkurenčnega na podlagi svojih zmožnosti.

- **uničujoča konkurenca.**

Uničenje nekega podjetja ima škodljive posledice za celotno gospodarstvo. Propad zavarovalnice hudo prizadene zavarovalce, predvsem tiste, ki so že oškodovani, a jim propadla zavarovalnica ne more kriti škode. Obenem pa so prizadeti tudi drugi zavarovalci, ker ostanejo nezavarovani in morajo skleniti zavarovanje pri drugi zavarovalnici. Škode, ki je nastala v tem vmesnem obdobju, jim nihče ne bo poravnal.

- **zunanji učinki.**

Zunanji učinki nastanejo, če je proizvodnja ali poraba nekega izdelka ali opravljanje neke storitve povezano s prednostmi ali slabostmi za tretje osebe, to je za tiste, ki niso v tržnem odnosu med udeležencema posla. Tudi zadnje zadeva, ali je rizik pokrit ali ne. Zakonodajalec mora v ta namen predpisati obvezno kritje nekaterih rizikov.

»Panožne posebnosti« so bile dolgo razlog za posebno obravnavo zavarovalništva. Zato se je oblikovala posebna zakonodaja. Največji vpliv ima urejanje oblik zavarovanja, cen in kapitalske ustreznosti zavarovalnic oz. prenos težišča na slednjo. Posledica omenjenega pa je večja konkurenca med zavarovalnicami in s tem večja inovativnost in nižje cene. Ureditev zavarovanja pa vpliva tudi na zavarovance in tretje osebe kot tudi na zavarovalnice, njihove lastnike in državo.

2 ZGODOVINSKI RAZVOJ ZAVAROVANJA

Z zgodovino spoznavamo pretekla dogajanja, njihova nastajanja in medsebojno povezanost. Zgodovina je pomemben del sedanjosti, saj je to neka živa zavest, ki nam govori, da zgodovina nenehno vpliva na javno in zasebno življenje sedanjosti. Sedanjest je tako odraz preteklosti in začetek prihodnosti.

2.1 ZAČETKI ZAVAROVANJA

Začetke zavarovalne dejavnosti v različnih zgodovinskih, družbenih in ekonomskih skupinah srečamo že pri razvitih civilizacijah v Aziji, Egiptu in pozneje tudi v Grčiji.

Takrat je bila prisotna ideja o razdeljevanju nevarnosti na posamezne udeležence. V starem veku so se v pomorskem prometu med Evropo in Vzhodom pojavile določene oblike organiziranja zaščite. V rimskem pravu tako poznamo institut pomorskega posojila, pri katerem je šlo za razširitev posledic nevarnosti na več oseb ob potopitvi ladje med prevozom blaga.

Znani so poučni primeri iz zgodovine, ki so zaradi svoje izvirnosti aktualni še danes. Kitajski trgovci so že v davni preteklosti pri prevozu blaga čez reko Jangce natovorili blago enega lastnika na več čolnov. S tem so riziko za izgubo blaga razpršili ali ga zmanjšali. V primeru brodoloma so lastniki blaga izgubili le tisto blago, ki je bilo naloženo na čolnu, udeleženi v brodolomu, ne pa vsega blaga, kar bi se utegnilo zgoditi, če bi posamezni trgovci naložili vse svoje blago na en čoln (Pavliha, 2000, str. 47).

V starem Babilonu je že zakonodaja kralja Hamurabija (približno 1700 let pr. n. št.) poznala določila o delitvi nevarnosti roparskega napada na karavane. Skupno nošenje morebitnih škod, nastalih pri karavanah v starem Babilonu, je prvi zarodek skupnosti škod. Iz tega lahko sklepamo na element vzajemnosti, kar je bistvena sestavina sodobnega zavarovanja (Flis, 1999, str. 8).

Pri Grkih sta govornika Lysias in Demosten omenjala v svojih govorih t. i. pomorsko posojilo (foenus nautikum), ki ga je najel ladjar. Če je bila ladja zaradi neurij ali drugih rizikov uničena, mu denarja ni bilo treba vrniti (400 let pr. n. št.). Že 200 let pr. n. št. se je na Rodosu razvila zavarovalna pravna institucija Lex Rhodia de iactu. V njej so sodelovali predvsem ladjarji. Če je bil ladjar v primeru neurja prisiljen vreči v morje določen del tovora, so vsi udeleženci trpeli sorazmerno škodo. Še danes se ta institucija, ki je bila tudi pravno urejena, pojavlja v pomorskem pravu pod imenom generalna havarija (Ivanjko, 1999, str. 25).

V nekaterih zgodovinskih dokumentih se že 100 let pr. n. št. pojavljajo posmrtno blagajne za kritje pogrebniških stroškov (najstarejši statut je znan iz Lanuvia blizu Rima).

V civilizaciji je bila vedno potreba po medsebojnem združevanju in zagotavljanju sredstev, če je posamezniku v ogroženi skupnosti nastala škoda, bodisi premoženjska ali osebna.

2.2 NASTAJANJE SODOBNEGA ZAVAROVANJA

V srednjem veku so bile pomembne trgovske poti med Evropo in Azijo. Pomembno vlogo je imel pomorski promet. Vse naštetu je omogočalo širitev zavarovanja, ker so bili gospodarski tokovi izpostavljeni dotlej neznanim rizikom, kot so naravne katastrofe, ropi. Najhitreje so se razvijale različne oblike pomorskega zavarovanja. V kontinentalnem delu Evrope pa se je v tem času pojavila potreba po združevanju lastnikov hiš zaradi požarov. V predelih, kjer so se ukvarjali z živinorejo, se pojavljajo združenja živinorejcev, ki so si po načelu vzajemnosti pomagali v primeru nepričakovanih škodnih dogodkov. Različne oblike zavarovanj pa srečamo tudi v gildah (združenje trgovcev) in cehih (združenja obrtnikov). Srednjeveški gildi in cehi so imeli v svojih stanovskih dogovorih tudi določila o skupnem prevzemanju nevarnosti potopitve ladje, požara, poplave ali roba (Ivanjko, 1999, str. 26).

Vsem navedenim primerom iz zgodovine, ki so veliko prispevali k razvoju zavarovalništva, je skupno to, da jih povezuje skupno prevzemanje nevarnosti. Šele s pojavom zavarovalne police lahko govorimo o pravem zavarovanju, temelječem na zavarovalni pogodbi, izdani v obliki police.

Najstarejša najdena zavarovalna pogodba je bila sklenjena na področju pomorskega zavarovanja leta 1347 v Genovi. Besede premija, polica, zavarovanje, asekurant (zavarovalec) srečamo v pogodbi o pomorskem zavarovanju leta 1384, ki je bila sklenjena v Pisi. V tej pogodbi je bila določena fiksna premija in zavarovanje potrjeno z izdajo listine, ki se imenuje »poliza« (Ivanjko, 1999, str. 26).

Začetki pozavarovanja segajo v leto 1370. Tega leta je zavarovatelj pozavaroval nevarnejši del potovanja od Genove do Sluysa, v lastni izravnavi pa je zadržal varnejšo plovbo po Sredozemlju (Flis, 1999, str. 12).

Zakonodajni akti s področja zavarovanja so se pojavili v deželah z močno razvitim pomorstvom. Tako zasledimo prvi zakonodajni zapis o zavarovanju v odredbi genovskega kneza iz leta 1369, ki se je nanašal na pomorsko zavarovanje. Leta 1435 je bil v Barceloni izdan najobsežnejši zakon o pomorskem zavarovanju. Podobna odredba je bila najdena leta 1522 v Florentini.

Leta 1681 sta v Franciji izdani zbirki predpisov »Guidon de la mer« iz Ruana in »Ordonnance de la marine« Luja XIV., leta 1731 je v Nemčiji izšel »Hamburger Assekuranz und Haverey-Ordnung« (Flis, 1999, str. 14).

Peter Santerna je v Benetkah leta 1552 objavil knjigo *Tractatus de assecuratoribus et sponsionibus mercatorum*, ki se šteje za prvo samostojno razpravo o zavarovalni problematiki (Ivanjko, 1999, str. 27).

Pomembno mesto v zgodovini pomorskega zavarovanja pripada Dubrovniku, ki je bil v obdobju od 14. do 16. stoletja eno najpomembnejših trgovskih središč z močno trgovsko mornarico. Najbolj poznan in priznan je Zakon o pomorskem zavarovanju, izdan leta 1562 – »Ordo super assecuratoribus«. Ta zakon se šteje kot eden najstarejših zavarovalnih predpisov na področju Sredozemlja.

Odkritje novih celin, razširitev trgovine na novo odkrita področja sveta, povečanje števila prebivalstva, rast številnih mest so vplivali na zavarovalno misel v 17. in 18. stoletju. V tem času je napredovala znanost – verjetnostni račun, raziskave na področju smrtnosti, oblikovala so se že temeljna načela izračunavanja verjetnosti nastanka določenih škodnih dogodkov. Leta 1713 je rojstno leto zavarovalne matematike in statistike (Flis, 1999, str. 14).

Leta 1567 je bila v Münchenu ustanovljena prva zdravstvena blagajna, ki je predhodnica današnjega zdravstvenega zavarovanja. Hamburško požarno zavarovanje (Hamburger Feuerkontrakt) je bilo utemeljeno leta 1591 s sklenitvijo pogodbe med 101 lastnikom hiš o nudenju medsebojne pomoči v primeru požarne škode (Ivanjko, 1999, str. 27).

Francoza Blaise Pascal in Pierre de Fermat sta leta 1627 razvila in utemeljila verjetnostni račun, ki je omogočal obvladovanje rizika na področju zavarovanja. Leta 1676 je bila v Hamburgu ustanovljena požarna zavarovalnica (Hamburger Feuerkasse), ki deluje še danes in se šteje za najstarejšo zavarovalnico na svetu.

Trgovci so se leta 1700 srečevali in sklepali pogodbe o pomorskem zavarovanju v kavarni Edvarda Lloyda v Londonu. To letnico štejemo kot leto ustanovitve znane londonske zavarovalnice Lloyd London, ki je še danes ena od najpomembnejših tovrstnih institucij na svetu. Omenjena zavarovalnica je v bistvu združenje posameznikov, ki se prek institucije Lloyd obvežejo prispevati določen delež v primeru nastanka škodnega dogodka. Gre za posebno obliko vzajemne zavarovalnice. Leta 1710 je bila ustanovljena najstarejša angleška zavarovalnica za premoženjsko in požarno zavarovanje Sun. 1718. leta je kralj Friderik Viljem I. v Berlinu ustanovil prvo požarno zavarovalnico kot javno pravno institucijo. 1762 je Anglež Dodson v Londonu ustanovil najstarejšo

evropsko zavarovalnico za življenjsko zavarovanje Equitabel in je temeljila na matematičnih statističnih metodah. V avstrijskem Gradcu je bila leta 1798 ustanovljena prva zavarovalnica za življenjsko oz. zdravstveno zavarovanje, katere pravna naslednica je današnja avstrijska zavarovalnica Merkur (Ivanjko, 1999, str. 28).

Pravi razcvet zavarovanja je nastopil v 19. in 20. st. zaradi gospodarskega, družbenega in tehničnega razvoja družbe. Ob vedno večjem akumuliranju presežne vrednosti, z razvojem pravne varnosti poslovanja in poslovnih odnosov ter razvojem znanosti na področju matematike, statistike in aktuarstva, se je okrepila zavarovalniška stroka in zavarovalništvo kot del ekonomske in pravne znanosti.

Značilnosti sodobnega zavarovalnega gospodarstva so (Flis, 1999, str. 16):

- ustanovitev številnih novih zavarovalnic,
- nastajanje sodobnega pozavarovanja,
- uvajanje vedno novih zavarovalnih vrst,
- vzpostavitev socialnega zavarovanja.

Za čas pred 19. stoletjem je značilno, da so zavarovalnice nastale kot odmev na večje, za tedanje razmere katastrofalne škode, na drugi strani pa te zavarovalnice niso obstajale dolgo, saj so se mnoge kmalu po ustanovitvi znašle v finančnih težavah in so zaradi tega propadle.

Da je razvoj zavarovanja stekel so morala preteči desetletja, potrebnih je bilo veliko praktičnih poslovnih izkušenj in nenazadnje tudi splošen družbeni in gospodarski razvoj.

Prve pozavarovalnice so nastale zaradi potreb. V Nemčiji je npr. leta 1842 požar uničil velik del pomembnega pristaniškega mesta Hamburg. Po tej škodi je bila 1846 ustanovljena prva samostojna pozavarovalnica v Kölnu (Kölnische Rückversicherungsgesellschaft), v letu 1880 pa v Monakovem Münchener Rückversicherungsgesellschaft, ki je še dandanes največji pozavarovatelj na svetu (Flis, 1999, str. 16).

Zavarovanje se je glede na razvoj razdelilo na dve veji:

- individualno zavarovanje – njegova naloga je, ekonomsko zaščititi posamezne gospodarske subjekte pred posledicami nastalih škod;
- socialno zavarovanje – njegova naloga je zaščititi življenjsko raven celotnih družbenih slojev pred posledicami nastajanja škod.

Razvoj zavarovanja kot organizirane gospodarske dejavnosti temelji na:

- samoiniciativnem in prostovoljnem združevanju ogroženih za zagotovitev varnosti posameznih oseb;
- ugotovitvi, da je organiziranje zaščite drugih pred neznanimi in nepredvidljivimi dogodki lahko tržno blago;
- interesu države, da organizira določene oblike socialne varnosti za posameznika in da posameznike vzpodbuja k lastnemu organiziranju varstva pred neznanimi škodljivimi dogodki.

3 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V SLOVENIJI DO 1990

Korenine slovenskega zavarovalništva in zavarovalnih družb segajo v daljno preteklost, ko so se izoblikovali trgovski odnosi predvsem v trgovini po morju, ki je vključevala razne oblike nevarnosti, tveganj. V obmorskih mestih severne Istre že v srednjem veku zasledimo vse prvobitne oblike zavarovalništva. Na slovenskem ozemlju so zavarovalne ustanove nadomeščali verske bratovščine in stanovski cehi. V času, ko na Slovenskem še ni bilo uvedeno zadružništvo, so posamezni kraji, župnije skušali organizirati vzajemno pomoč za posamezne pogoste primere nesreč.

Prva cehovska zadruga je nastala 1399, ko je vojvoda Vilijem ljubljanskim krojačem podelil, ki so se zbirali v Bratovščini sv. Rešnjega telesa, privilegij monopola, pozneje pa jim je mestna oblast predpisala stanovski red. Zelo znana je Bratovščina sv. Hieronima iz Vidma, ki je bila ustanovljena 1452. Statut omenjene bratovščine je najstarejša listina zavarovalnopravne zgodovine Slovencev. Bratovščina je delovala vse do leta 1775.

Dosedanji razvoj zavarovalništva bi lahko razdelili v nekaj zgodovinskih etap:

- obdobje pred nastankom Jugoslavije (do 1918),
- obdobje prve Jugoslavije (1918 –1941),
- obdobje druge svetovne vojne in obdobja po njej (1941–1990),
- obdobje po osamosvojitvi Slovenije (od 1990 naprej).

3.1 OBDOBJE PRED NASTANKOM JUGOSLAVIJE (DO 1918)

Na Slovenskem se je že zgodaj pojavilo spoznanje, da je z združevanjem ljudi in skupnim nošenjem nevarnosti mogoče zagotoviti tako gospodarsko kot tudi socialno varnost posameznika in s tem celotne družbe. Socialni učinek je bil pomemben na začetku, pozneje pa vedno bolj gospodarska korist.

3.1.1 Najstarejša listina zavarovalnopravne zgodovine Slovencev

Videm v Furlaniji je v zgodovini Slovencev zelo pomemben. Med Slovenci sta vladala močan duh skupnosti in narodna zavest. Zato so se med sabo povezali in imenovali svojo cerkveno bratovščino (»Fraternita degli Schiavoni«) po svetem Hieronimu, ki je že tedaj veljal za narodnega svetnika južnih Slovanov.

Statut bratovščine svetega Hieronima predstavlja prve zametke modernega zavarovalstva in prispevek ima že značaj premije, ki naj omogoči članu zavarovalno zaščito. Člani bratovščine so bili lahko vsi narodni sloji – posestniki, delavci, kmetje, moški, ženske, dekleta. Vrste takratnih zavarovanj: bolezensko zavarovanje v primeru bolezni, pokojninsko zavarovanje (vdovske in sirotinske podpore), statut pa je vseboval tudi zavarovanje pogrebne in

nenazadnje je statut predvideval tudi zavarovanje za doto. Slovenska Bratovščina svetega Hieronima v Vidmu vsebuje pomembne zavarovalne misli, ki jih srečamo še danes. V statutu pa so bili tudi že zametki zavarovanja za primer bolezni, vdovske in otroške podpore in druge življenjske neprilike. Govorimo lahko o prvi pomožni blagajni, ki pa je bila pri nas uvedena šele leta 1892 z Zakonom o pomožnih blagajnah (Urbanc, 1940, str. 6).

Slovenci so že v petnajstem stoletju uresničevali misli o pomožni blagajni, ki pa je bila uzakonjena veliko pozneje. Dajatve bratovščine niso miloščina, marveč zavarovalno-pravna dajatev, ki je osnovana na prispevkih, ki so glede na obstoječi riziko različno določeni (Urbanc, 1940, str. 3).

Določene oblike vzajemne pomoči članom so se pojavljale tudi pri cehovskih pravilih v 14. st. – cehovske skrinjice. V cehovskih pravilih v Ljubljani, ki so jih upoštevale barvarska (1676), krojaška (1579), ključavničarska (1648) in mizarska (1609) dejavnost, je bila predvidena pomoč članu ob nesreči, bolezni ali slabem socialnem položaju. Podobno vlogo so imele v rudarskih revirjih rudarske bratovske skladnice (Leše pri Prevaljah 1858, Zagorje 1860, Mežiška dolina 1863, Ravne 1871). Omenjene ustanove oz. združenja so imele elemente zavarovanja, vendar pa ne moremo trditi, da so bile to zavarovalnice v takšnem pomenu besede, kot jih poznamo danes (Pavliha, 2000, str. 48).

1776. leta je bil prvi poskus ustanovitve prve prave zavarovalnice v slovenskih deželah, ko si je tedanje Poljedeljsko društvo prizadevalo ustanoviti »pogorelsko zavarovalnico«, vendar do realizacije ideje ni prišlo.

Kot izrazito kmečki narod je naš človek v drugi polovici 19. stoletja začel opazovati, kako so se v sosednjih deželah začeli ljudje zavarovati proti škodljivim posledicam naravnih nezdod, posebno proti požaru. Novost je začela ugajati, ker je ugajala kmečki samozavesti, iz katere se je v primeru nesreče marsikdo le s težavo podal na prosjaško pot po deželi. Dobro so začele uspevati kupčije zastopnikov raznih zavarovalnih družb (Martelanc, 1933, str. 8).

V Trstu je že pred letom 1825 delovala Družba Sv. Nikolaja, ki je zavarovala ladje proti letnemu plačilu »petice« ter drugih pristojbin za pristanek in privez ladij. Štiri leta pozneje je bila v Gradcu ustanovljena Cesarsko–kraljeva vzajemna privilegirana zavarovalnica proti požaru za notranje avstrijske dežele (Koroško, Štajersko in Kranjsko), ki je imela sedež za Kranjsko v Ljubljani. V teh treh deželah najdemo tudi obliko vzajemnega zavarovanja pri Pogorelski družbi Sv. Florijana iz leta 1835 (Škufca, 2000, str. 65).

3.1.2 Razvoj zavarovalstva pod Avstro-Ogrsko

Maribor je kot mesto leta 1833 zavaroval svoja poslopja proti požarnim škodam pri Avstrijskem zavarovalnem zavodu. Leta 1840 sta tovarnarja Karel Denke in Karel Gerdes v Račah navduševala tamkajšnje prebivalstvo za zavarovanje proti toči. Pri tem sta zastopala Milansko vzajemno zavarovalnico (Zavarovalnica Maribor, 1992, str. 2).

Iz uradne statistike lahko razberemo, da je bilo v sredini devetdesetih let prejšnjega stoletja na Kranjskem zavarovanih že skoraj tri četrtine kmečkih poslopij.

Iz statistike notranjega ministrstva na Dunaju je razvidno, da so npr. leta 1885 na Kranjskem zavarovalnice izplačale od požarnih škod skupno komaj 47,7 odstotkov, leta 1890 pa celo samo 34,8 odstotkov, medtem ko je zavarovalni odstotek vseh poslopij na Kranjskem nasproti zgorelim v istih letih znašal 67,1 odstotkov in 73,7 odstotkov (Škufca, 2000, str. 65).

Težke razmere za gospodarstvo so se nadaljevale še v prvih letih 20. stoletja in so bile ponovno povod za utemeljene javne pritožbe. Ljudstvo je bilo zaradi nastalih razmer nezadovoljno.

Tabela 1: Zavarovana poslopja po posameznih političnih okrajih

Politični okraj	Št. občin	Št. vasi	Št. posl.	Sk. vred. posl. v gold.	Št. zav. posl.	Zav. vsota v gold.	Št. nezav. posl.
Črnomelj	31	192	4770	4,010.720	1.955	1,459.249	2.815
Kamnik	60	389	6.487	8,447.094	5.149	5,254.823	1.338
Kočevje	41	385	8.044	9,980.287	6.583	5,274.629	1.461
Kranj	26	290	8.273	11,289.724	6.804	5,728.904	1.469
Krško	18	471	10.386	8,349.221	6.423	4,495.672	3.963
Litija	41	393	5.594	6,274.543	3.514	3,901.466	2.080
LJ – okolica	36	298	8.491	9,875.899	6.787	5,566.345	1.704
Logatec	19	166	5.106	5,765.346	3.812	2,757.540	1.294
Novo mesto	21	498	8.600	8,034.848	6.297	4,265.330	2.303
Postojna	39	165	6.678	8,782.535	5.484	5,625.747	1.194
Radovljica	20	123	4.083	6,191.323	3.061	3,131.400	1.022
SKUPAJ	352	3370	76.512	87,001.540	55.869	47,461.105	20.643

Vir: Martelanc Ivan, 1933, str. 9.

25. januarja 1872 je vlada podelila koncesijo in tako je začela z delom prva Zavarovalna banka Slovenija. To je bila prva zavarovalnica, ki so jo ustanovili Slovenci kot delničarji, saj so vanjo vložili svoj denar. Za ustanovitelja zavarovalnice velja plemič Treuenstein skupaj z bivšim ljubljanskim županom dr. Ebinom Costo. Dr. Janez Bleiweis in dr. Valentin Zarnik ter drugi narodno zavedni ljudje so se hitro oklenili podjetja, ki je pomenilo tudi začetek osamosvajanja slovenskega kapitala. Maja 1873 je Dunaj doživel borzni polom in tudi v Sloveniji so se zaradi tega zamajali temelji. Ravnatelj zavarovalnice je uspešno prikrival polom in hitro razširil poslovanje slovenske zavarovalnice na Hrvaško, Ogrsko, Slovaško in celo Galicijo. Leta 1874 je Slovenija zabredla v nepremostljive finančne težave. Škodo pri propadu so utrpeli delničarji, ki so leta 1876 sklenili razpustiti družbo.

Leta 1892 je bil v Ljubljani prvi katoliški shod. Državni poslanec Franc Povše je v socialnem delu poročal med drugim tudi o zavarovanju. V svojem govoru je poudaril, da je treba zavarovanje razširiti tako, da bi postalo dostopno tudi revnejšim slojem prebivalstva. To bi bilo mogoče le z ustanovitvijo deželne zavarovalnice z neobligatornim zavarovanjem proti požaru, toči in živinskim boleznim in ne težnja po dobičku. Deželna zavarovalnica naj bi bila zgrajena na principu vzajemnosti, s prisilnim požarnim zavarovanjem ter naj bi na svojem območju imela zavarovalni monopol. Leta 1896 so razpravljali o tej temi v dunajskem parlamentu, kjer so sklenili, da se deželnim zavarovalnicam ne sme dovoliti monopola, temveč da se morajo ohraniti koncesijske pravice obstoječih koncesijskih družb. Leta 1898 je bil zgoraj omenjeni predlog zavržen. Ker ni prišlo do ustanovitve deželne zavarovalnice, so bile dane pobude za ustanovitev zasebnih zavarovalnic (Škufca, 2000, str. 65).

Do leta 1899 na Kranjskem ni bilo domače zavarovalnice. Ves zavarovalniški kapital je odtekal iz dežele in tako povzročil narodno gospodarsko izgubo. Zavarovalniška politika je bila v rokah tujih družb. Prva pobuda za ustanovitev zasebne zavarovalnice je prišla s strani Kranjske kmetijske družbe iz Novega mesta, ki je leta 1899 vložila zahtevo za izdajo dovoljenja za ustanovitev zavarovalnice za govejo živino.

Prvo slovensko zadružno hranilnico je ustanovil dr. Josip Vošnjak leta 1872 v Ljutomeru, prva slovenska banka, Ljubljanska kreditna banka, je bila ustanovljena leta 1900, Jadranska banka pa leta 1906 v Trstu.

3.1.3 Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani

3. december 1899 smatramo za rojstni dan Vzajemne zavarovalnice. Na ta dan je bil prvi sestanek pripravljalnega odbora. Podobnega podjetja, kot naj bi bila Vzajemna zavarovalnica, v Sloveniji takrat ni bilo. Obstajala je Croatia zavarovalniška družba, ki pa je bila ustanovljena na zadružni osnovi leta 1884 in je imela svoj sedež v drugi polovici Avstro-Ogrske. Prek deželne vlade je bila na pobudo katoliških krogov 17. januarja 1900 na notranje ministrstvo na Dunaju vložena prošnja, da bi se dovolila ustanovitev Vzajemne zavarovalnice proti ognju in poškodbi cerkvenih zvonov v Ljubljani.

Dne 23. februarja 1900 je bilo izdano dovoljenje za ustanovitev Vzajemne. Ustanovni občni zbor je bil 5. julija 1900 v Ljubljani, z delom pa je začela 1. avgusta 1900. Na zahtevo nadzornega sveta, da se ustanovni kapital dejansko vplača, je celotni znesek vplačal takratni ljubljanski škof dr. Anton Bonaventura Jeglič. Vložena sredstva so mu bila postopno vrnjena iz letnih presežkov zavarovalnice tja do leta 1916 (Škufca, 2000, str. 66).

Prva polica je bila izdana 12. julija 1900 z veljavnostjo od 1. avgusta 1900 in nosi številko ena ter se glasi na ime duhovnika Janeza Viranta iz Mokronoga (Martelanc, 1933, str. 43).

Leta 1900 je bilo v Ljubljani triindvajset zastopstev zavarovalnic: Allianz, Anker, Assicurazioni Generali, Beamten Verein, Brandschaden Versicherungsanstalt, Concordia, Donau, Fonciere, Franco Hongroise, Germania, The Gresham, Janus, Lebensversicherungs und Ersparnisbank, Leipzig, Nort British and Mercantile, Ins. Comp., Phonix, Riunione Adriatica di Sicurta, Slavija, Unfallversicherungs – Aktinges. Intern., Unfall – Versicherungs – Gesellschaft., Erste ö. allg., Unio catholica, Ungarische allgemene, Assecuranz – Gesellschaft., Erste, Wiener Versicherungs – Gesellschaft s sedeži na Dunaju, v Gradcu, Trstu, Budimpešti, Londonu, Pragi in Stuttgartu (Škufca, 2000, str. 67).

V nasprotju s tujimi zavarovalnicami, ki so predvsem poudarjale velikost in dobiček, je Vzajemna zavarovalnica temeljila na dveh načelih:

- vzajemnem značaju dela in neprofitnih ciljev poslovanja,
- kdor hitro da, dvakrat da.

Vzajemna si je že na samem začetku prizadevala dobiti zaupanje zavarovancev, in to ji je tudi uspelo, saj so zavarovalni delavci dobesedno na kraju škodnega dogodka ocenili in izplačali nastalo škodo. Ob ustanovitvi se je Vzajemna srečala s precejšnjo nenaklonjenostjo konkurenčnih zavarovalnic, ki so v odgovor na novo zavarovalnico znižale svoje premije in izboljšale zastopniško mrežo. Z velikimi težavami se je Vzajemna srečevala pri kritju tveganj, ki so presegala kapitalske možnosti lastnega nošenja, to je pri pozavarovanju.

Vse avstrijske delniške družbe so sklenile, da ne bodo prevzemale v pozavarovanje kupčij Vzajemne zavarovalnice, zato si je morala poiskati pozavarovanje drugje, zunaj monarhije. Tako je leta 1902 v Pragi sklenila pozavarovalno pogodbo s Prvo češko pozavarovalno banko.

Slovensko zavarovalništvo, na čelu z Vzajemno zavarovalnico, je v prvem desetletju 20. stoletja doživelo razmah. V letih 1912/13 so poizkušali ustanoviti slovensko zavarovalnico v Trstu, vendar zaradi začetka vojne ideja ni bila uresničena (Škufca, 2000, str. 67).

3.1.4 Vojna leta (1914–1918)

Med vojno je gospodarsko življenje zamrlo, gospodarstvo in s tem tudi zavarovalništvo pa utrpelo velike izgube. Prišlo je do devalvacije denarja kot tudi zmanjšanja obsega kupčij v času vojne. Zanimivo, da je Vzajemna zavarovalnica v vojnih letih napredovala, saj je število zavarovalnih polic naraslo za 34121, kar je pomenilo 23 novih zavarovanj na dan. Vzajemna je doživela hud udarec leta 1915, ko je Goriška postala prizorišče vojne vihre in je v tem delu morala popolnoma prenehati z delovanjem. Leta 1917 je izšel nov zakon o zavarovanju in izdani so bili novi predpisi za zavarovalne pogoje v posameznih panogah. Leto 1918 pa je bilo za Slovenijo črno leto, saj je izgubila Primorsko, del Notranjske in Koroško.

3.2 OBDOBJE PRVE JUGOSLAVIJE

Na razvoj zavarovalništva so v tem času vplivali prva svetovna vojna, razpad Avstro-Ogrske in nenazadnje tudi ustanovitev nove državne tvorbe – Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Nacionalizacija zavarovalnih družb in prevzemanje portfelja od tujih zavarovalnic sta utrdila položaj domačim zavarovalnicam.

Pomembno vlogo je v novi državi imela Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani, ki je bila takrat edina zavarovalnica s sedežem v Sloveniji. Njena glavna skrb so bile Goriška, Koroška in ozemlja zunaj meja novonastale države. Visoka inflacija je izničila zavarovalne rezerve, razpad Avstro-Ogrske pa je povzročil zmanjšanje območja poslovanja. Poslovanje Vzajemne je bilo po razpadu Avstro-Ogrske zelo okrnjeno in težavno.

Konec 1918. leta so se centrale tujih zavarovalnic s sedežem v Ljubljani znašle v tujini, njihovo delovanje pa je bilo bodisi prekinjeno ali pa močno ovirano. V omenjeni zmedi se je najbolje znašla Nižje-avstrijska zavarovalnica, ki je prva ponudila svoja življenjska zavarovanja Vzajemni zavarovalnici. Tako je Vzajemna že 1. novembra 1919 izdala prvo polico življenjskega zavarovanja, leta 1926 je uvedla zavarovanje stekla, štiri leta pozneje zavarovanje vloma in leta 1931 zavarovanje jamstva, nezgode in kaska (Škufca, 2000, str. 68).

Med jugoslovanskimi denarnimi zavodi se je leta 1920 pojavil projekt, da bi se ustanovila velika jugoslovanska zavarovalna banka. Vzajemna zavarovalnica se s tem predlogom ni strinjala, saj se je sama zavzemala za ustanovitev pozavarovalnice v Jugoslaviji. Iz vsega skupaj pozneje ni bilo nič, saj so bivše tuje zavarovalnice obdržale svoje koncesije in ponovno začele delovati v obliki nacionaliziranih delniških družb (Martelanc, 1933, str. 87).

Julija 1922 je bila v Ljubljani ustanovljena Jugoslovanska zavarovalna banka Slavija. Namen omenjene družbe je bil: življenjsko zavarovanje vseh vrst, zavarovanje proti požaru, toči, poškodovanju avtomobilov, strojev.

Pred začetkom druge svetovne vojne sta na Slovenskem delovali dve večji zavarovalnici in več manjših: Ljudska samopomoč iz Maribora (ustanovljena 1927), Društvo sv. Florijana proti požarnim škodam (ustanovljena 1932) in Gospodarska zavarovalna družba Drava (ustanovljena 1939). Poleg že omenjenih petih zavarovalnic s sedežem v Sloveniji so imele pri nas svoje podružnice ali glavna zastopstva tudi druge jugoslovanske in tuje zavarovalnice. Obrtni zakon iz leta 1931 je določil, da smejo zavarovalniške posle opravljati na podlagi koncesije delniške družbe ali druge gospodarske zadruge, nekaterim obstoječim vzajemnim zavarovalnicam pa je dovolil nadaljevanje poslovanja. To je omogočilo Vzajemni zavarovalnici, da je širila svoje poslovanje tudi v druge države in ustanovila svoje podružnice v Zagrebu, Splitu, Somborju, Sarajevu, Beogradu in v Skopju (Škufca, 2000, str. 69).

Istega leta je tudi Vzajemna sledila vzoru tujih zavarovalnic in sama organizirala Ljudsko zavarovanje Karitas. Omenjeno zavarovanje po načinu izhaja iz Nemčije. Uvedle so ga razne karitativne organizacije, da bi pomagale krščanskim družinam v stiski ob izgubi svojca. Morebitni pridobljeni čisti dobiček naj bi zavarovalnica porabila v dobrodelne namene. Karitas ni samopomoč, temveč je pravo zavarovanje na zavarovalno-tehnični podlagi, le da je bila oblika zavarovanja poenostavljena in tako prirejena večjemu obsegu prebivalstva. Slovence je s tem načinom zavarovanja seznanil gospod Janez Kalan, ki je tudi sklenil pogodbo v imenu Karitativne zveze z Vzajemno zavarovalnico. Z novim letom leta 1934 je Vzajemna zavarovalnica prevzela Karitas in tovrstno zavarovanje se je uspešno razvijalo vse do druge svetovne vojne (Martelanc, 1933, str. 115).

V tridesetih letih je bila konkurenca v zavarovalništvu velika, saj je leta 1935 v Mariboru delovalo dvajset zavarovalniških zastopstev, med njimi kar dve tretjini tujih. Velika gospodarska kriza v letih 1930–1935 je povzročila številne težave na področju zavarovalništva. Zaradi odsotnosti nadzora, vpliva svetovne krize, je leta 1936 propadla dunajska zavarovalnica Fenix, ki je bila prisiljena likvidirati poslovanje v vseh deželah, kjer je delovala. Nezdravo poslovanje dunajskega Fenixa je škodovalo razvoju življenjskega zavarovanja na Slovenskem (Ivanjko, 1999, str. 33).

Gospodarska kriza je vplivala na sprejem posebnih predpisov o nadzoru v zavarovalnicah sredi 30 let. Državni organi Jugoslavije so leta 1937 sprejeli posebno odredbo o ureditvi nadzora nad zavarovalnimi podjetji. Le-ta je fiksirala pravno-upravne pogoje za delo v vseh zavarovalnih panogah in s tem v zavarovalni posel uvedla red in stabilnost. V to obdobje uvrščamo tudi uvedbo obveznega zavarovanja odgovornosti za avtobusna podjetja. Po uvedbi zavarovalnega nadzora so nekatere tuje zavarovalnice zapustile naše tržišče, nastale pa so nove domače zavarovalnice. V Kraljevini Jugoslaviji je leta 1937 delovalo 24 zavarovalnic, od tega jih je 18 delovalo tudi v Sloveniji. Večina so bile podružnice različnih tujih zavarovalnic, ki niso imele bistvenega deleža v zavarovalnem poslovanju tistega časa.

Na zavarovalniškem trgu v Sloveniji sta bili poleg Vzajemne zavarovalnice pomembni še Zavarovalna banka Slavija in Croatia, domača zavarovalnica s sedežem v Zagrebu. Omenjene zavarovalnice so imele v Sloveniji največje število zavarovancev in so obvladovale približno polovico zavarovalnega kapitala pri nas. Največ zavarovancev pa je v tistem času imela Vzajemna – preko 150 tisoč zavarovancev (Ivanjko, 1999, str. 33).

3.3 OBDOBJE DRUGE SVETOVNE VOJNE (1941–1945)

Slovenija je bila leta 1941 okupirana in razkosana med Nemce, Italijane in Madžare. Temu položaju se je moralo prilagoditi tudi slovensko zavarovalništvo. Tako so bili 26. novembra 1941 po ukazu visokega komisarja za ljubljansko pokrajino pridržani vsi zavarovalni posli za italijanske zavarovalnice, ki so 4. aprila 1941 že poslovale na tem območju, poleg tega pa tudi za tiste družbe, ki so imele na tem območju že svoj sedež (Vzajemna zavarovalnica, Slavija ter Društvo sv. Florijana). Druge družbe, ki so do okupacije delovale na tem območju, so morale s svojo dejavnostjo prenehati (Škufca, 2000, str. 71).

Leta 1941 je bilo v Ljubljani 13 zavarovalnic, od tega kar 8 domačih: Anker (Dunaj), Assicurazioni zavarovalna družba iz Trsta, Croatia, Dunav, Elementar, Jadranska zavarovalna družba (Trst), Jugoslavija, Rosija-Fonsier, Royal exchange Assurance Corporation (London), Sava, Slavija, Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani, Zedinjena zavarovalnica v Ljubljani.

Večina zavarovalnic je morala ustaviti zavarovalno dejavnost 31. decembra 1941 in prenesti svoje listine na zavarovalnico Assicurazioni Generali di Trieste. Zavarovalni posli so bili iz Ljubljanske pokrajine razporejeni italijanskim družbam, z Gorenjske, Štajerske in Koroške pa nemškimi in avstrijskimi zavarovalnicam.

3.4 ZAVAROVALNIŠTVO NA SLOVENSKEM PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

3.4.1 Zavarovalni zavod Slovenije (1945–1946)

Nova jugoslovanska oblast je zgodaj začela posegati v zavarovalništvo. Novembra leta 1944 je AVNOJ sprejel odlok, s katerim so poddržavili vse imetje in nepremičnine sovražnih držav. Ljudska oblast je po osvoboditvi izdala predpise, na podlagi katerih so bile zaplenjene zavarovalnice sovražnih držav, druge tuje zavarovalnice pa so bile pod nadzorom. Marca 1945 so bile na podlagi posebnega odloka poddržavljene zavarovalnice združene v Državni zavod za zavarovanje in pozavarovanje.

V Sloveniji se je zgoraj omenjenim predpisom izognila Vzajemna zavarovalnica, ki se je na podlagi ukrepov finančnega ministrstva na zasedanju občnega zbora 16. junija 1945 preimenovala v Zavarovalni zavod Slovenije. Na občnem zboru 14. aprila 1946 je bil sprejet sklep o priključitvi k Državnemu zavarovalnemu zavodu. Vzroka priključitve sta bila predpis o možnosti sklepanja zavarovanj le na področju zasebnega sektorja in prepričanje, da je koncentracija zavarovanja pomembna za uspešen razvoj zavarovalništva. Državni zavarovalni zavod je bil enoten, centralistično organiziran in je posloval na celotnem državnem ozemlju, da zavaruje državno, pozneje pa tudi ljudsko premoženje. Značilnosti njegovega poslovanja so bile: popolni monopol poslovanja, razvejan sistem obveznih zavarovanj, centralno upravljanje s sredstvi in enotno izravnavanje vseh rizikov na celotnem državnem ozemlju. Omenjeni zavod je deloval do 1947. leta in v tem kratkem času odigral pomembno vlogo. Poskrbel je za obnovitev zavarovanja bivše Vzajemne zavarovalnice in se zavzemal za razširitev svojega poslovanja po celotnem področju SR Slovenije. Najpomembnejše njegovo delo pa je bilo zbiranje tako imenovanih vpisnih pol. Vsak občan, ki je posredoval najosnovnejše podatke in plačal določen znesek kot akontacijo na bodočo zavarovalno premijo, je za pol leta dobil popolno kritje požarne škode na svojem premoženju do zneska dejanske vrednosti (Peternej, 1995, str. 11).

Tako je Slovenija edina v Jugoslaviji omogočila zavarovalno kritje za požarno zavarovanje vsem nekdanjim zavarovancem Vzajemne zavarovalnice in tudi novim, če so sprejeli ta način začasnega kritja.

3.4.2 Obdobje centraliziranega državnega zavarovalništva (1947–1961)

Področje zavarovalništva je bilo v tem obdobju urejeno z mnogimi predpisi, vendar ni bilo krovnega zakona. Za začetek centralističnega državnega zavarovanja štejemo uveljavitev Odloka o spojitvi zavarovalnih podjetij, ki preidejo v državno last – Državni zavarovalni zavod za zavarovanje in povratno zavarovanje.

Podržavljanje zavarovalnic je potekalo v treh časovnih intervalih: v letu 1945 vse zavarovalnice sovražnih držav, v letu 1947 začasno odvzete zavarovalnice in leto pozneje ob nacionalizaciji vseh zasebnih gospodarskih družb. Tako je DOZ postal edina zavarovalnica s sedežem (direkcijo) v Beogradu, pri katerem je bilo zavarovano vse državno in drugo premoženje (Škufca, 2000, str. 72).

Za to obdobje so značilni ozemeljski monopol, prisilno zavarovanje družbenega premoženja, centralizirano izravnavanje nevarnosti ter administrativno upravljanje (Boncelj, 1983, str. 269–272).

DOZ je posloval v tej unitaristični organizaciji do konca leta 1961. S svojo centralistično organiziranostjo je bil ovira novonastajajoči organizaciji komunalnega sistema. Istega leta je bila izvedena tudi prva zavarovalna reforma, ki je bila uvedena z Zakonom o zavarovalnicah in zavarovalnih skupinah (Uradni list FLRJ, št. 27/61 s spremembami) in je prinesla komunalni zavarovalni sistem.

3.4.3 Obdobje decentraliziranega komunalnega zavarovalništva (1962–1967)

Posledica prizadevanj za decentralizacijo Državnega zavarovalnega zavoda je bil nov zvezni Zakon o komunalnih zavarovalnicah ter republiških in zvezni zavarovalni skupnosti iz leta 1961. Sam zakon je prinesel popolno razočaranje, čeprav so bila začetna pričakovanja velika.

Leta 1962 je začel veljati Zakon o zavarovalnicah in zavarovalnih skupnostih in je formalno pomenil ukinitvev Državnega zavarovalnega zavoda. Izvedena je bila decentralizacija zavarovalništva v Jugoslaviji, s tem da je bila ustanovljena Jugoslovanska zavarovalna skupnost in 142 zavarovalnic, v Sloveniji pa Zavarovalna skupnost za LR Slovenijo s 14 zavarovalnicami (Škufca, 2000, str. 73).

Temeljne značilnosti tega obdobja (Škufca, 2000, str. 73):

- monopolni položaj zavarovalnic na območjih, kjer so bile ustanovljene,
- enotne funkcionalne premije za celotno državno območje,
- razdrobljeno omrežje majhnih zavarovalnic,
- samodejno in obvezno izravnavanje nevarnosti in obvezno združevanje zavarovalnic v republiško zavarovalno skupnost ter le-teh v Jugoslovansko zavarovalno skupnost,
- številna obvezna zavarovanja, še posebej za družbeno premoženje.

Ponovna centralizacija sredstev je potekala pod imenom »izravnavanje nevarnosti«. Le-to je bil nestrokovno ponaredek poslovnega pozavarovanja. Večina sredstev je bila še vedno pod vplivom jugoslovanske zavarovalne skupnosti, komunalnim zavarovalnicam pa so ostale napisane table samostojnih zavarovalnic (Peternelj, 1995, str. 18).

Ko so zvezni organi ugotovili, da nekaj zavarovalnih sredstev po sistemskih predpisih ostaja v komunalnih zavarovalnicah, so uvedli poseben prometni davek. Plačevati ga je bilo treba iz premij takšnih zavarovalnih vrst, ki so omogočale oblikovanje varnostnih rezerv.

Z Zakonom o zavarovalnicah in zavarovalnih skupinah je bil uveden izravnalni sistem, ki pa je bil že vnaprej obsojen na zlom, saj so se ustvarjeni zavarovalno-tehnični presežki po posameznih zavarovalnih vrstah ohranjali pri republiških zavarovalnih skupnostih, ustvarjeni tovrstni primanjkljaji pa so se zbirali pri Jugoslovanski zavarovalni skupnosti.

3.4.4 Obdobje poslovnega (tržnega) zavarovalništva (1968–1976)

S sedanjim sistemom organizacije zavarovalstva v tem času niso bili zadovoljni gospodarstveniki in tudi razni državni organi. Prizadevali so si za spremembo, da bi namesto obveznega zavarovanja uvedli sistem prostovoljnih zavarovanj. Omenjeni način naj bi omogočil zavarovalnim organizacijam neomejeno delovanje na širšem območju Jugoslavije.

Gospodarska reforma v letu 1965 je vplivala tudi na zavarovalništvo. Ob koncu leta 1967 sta bila kot posledica gospodarske reforme sprejeta Zakon o zavarovanju in zavarovalnih organizacijah (Uradni list SFRJ, št. 7/67) in Zakon o pogojih za ustanovitev in poslovanje zavarovalnic in pozavarovalnic (Uradni list SFRJ, št. 18/67). Spremenjeni so bili predpisi o obveznem zavarovanju premoženja in oseb ter določena obveznost o vključevanju nevarnosti potresa v nekatere vrste zavarovanj.

Temeljne značilnosti novega zavarovalnega sistema (Škufca, 2000, str. 75):

- uveljavljeno je bilo načelo prostovoljnega zavarovanja, razen izvzetega obveznega zavarovanja nevarnosti, ki pomeni splošno nevarnost ali ogroža tretje osebe;
- omogočena je bila konkurenca med zavarovalnicami in odpravljen je bil območni monopol;
- zavarovalnice so samostojno določale cenike in zavarovalne pogoje;
- zavarovalnice so postale gospodarski subjekti, zavarovanje pa gospodarska dejavnost;
- določeni so bili pogoji za ustanavljanje in poslovanje zavarovalnic;
- odpravljen je bil način obveznega izravnavanja nevarnosti in dana je bila možnost pogodbenega pozavarovanja;
- uvedeno je bilo soupravljanje zavarovancev in delavcev v zavarovalnicah.

Zaradi novonastalih zakonov so se občinske in medobčinske zavarovalnice začele združevati v večje. V Sloveniji se je ta proces začel že v drugi polovici leta 1967, in sicer se je večina občinskih zavarovalnic v Sloveniji združila v Zavarovalnico Sava, medobčinska zavarovalnica Maribor pa je nadaljevala s poslovanjem kot samostojna zavarovalnica. Poslovne zavarovalnice, nastale po prenehanju zavarovalnih skupnosti, so morale po zveznih predpisih prevzeti dolgove prejšnjega zavarovalnega sistema.

Pozavarovanje se je v Sloveniji začelo razvijati v sedemdesetih letih, ko se je zavarovalnica Sava začela ukvarjati s pozavarovalnimi posli. Tako smo leta 1973 dobili prvo slovensko pozavarovalnico in na ta način smo Slovenci po 76 letih delovanja svoje zavarovalnice prišli do svojega okna na evropski in svetovni zavarovalni trg. Do leta 1975 je pozavarovalnica delovala kot del zavarovalnice, od septembra 1975, ko je bila sprejeta nova ustava, pa kot samostojna skupnost za pozavarovanje v okviru reorganizirane zavarovalne in pozavarovalne skupnosti Sava (Škufca, 2000, str. 76).

Močna želja po oblikovanju močne in enotne slovenske zavarovalnice je 2. decembra 1976 prispevala k združitvi Zavarovalnice Sava in Zavarovalnice Maribor v Zavarovalno skupnost Triglav. Istega leta sta obe zavarovalnici ustanovili prvo specializirano pozavarovalnico v Sloveniji – Pozavarovalno skupnost Sava.

V Sloveniji sta v tem času delovali še dve tuji zavarovalnici – Dunav in Croatia s sedežema v drugih republikah.

3.4.5 Obdobje samoupravnega zavarovalništva (1977–1990)

Z uveljavitvijo Zakona o temeljih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja (Uradni list SFRJ, št. 24/76) se je leta 1977 začelo obdobje liberalizacije v zavarovalništvu. Vse zavarovalnice so bile organizirane kot vzajemne, zavarovalnega nadzora tako rekoč ni bilo več. Omenjeni zakon je določil, da se zavarovanje premoženja in oseb uresničuje z zavarovanjem sredstev po načelu vzajemnosti in solidarnosti v zavarovalnih skupnostih (Pavliha, 2000, str. 76).

V tem obdobju so zavarovalnice poslovale skoraj po tržnih pogojih, ponudbo in storitve so prilagajale gospodarskim subjektom in občanom. Novi zakon pa je določil tudi mejo med zavarovanjem in pozavarovanjem.

V Sloveniji so se zavarovalnice hitro razvijale, saj so z novimi poslovnimi prijemi širile obseg poslovanja. Vpliv za razvoj zavarovalništva lahko pripišemo zahodnim deželam. V tem obdobju se je zavarovalna skupnost Triglav močno utrdila in imela zelo razvejano mrežo območnih enot. Ljudje so se navadili na edino slovensko zavarovalnico, ki je ponujala bogatejši portfelj kot zavarovalnice v drugih republikah. V strukturi zavarovalnega portfelja je ob koncu leta 1990 začelo prevladovati avtomobilsko zavarovanje (obvezno in kasko), katerega delež je bil kar 51,8 odstotka. Druge zavarovalne skupine so imele naslednje deleže: industrija 25,4 odstotka, civil 9 odstotkov, živina 2,3 odstotka, posevki 2,8 odstotkov, prevoz 4,4 odstotka, življenje 2,3 odstotka in nezgode 2 odstotka (Škufca, 2000, str. 77).

Zavarovalna skupnost Triglav je bila 1976 – 1990 tretja največja zavarovalnica v Jugoslaviji. Večji sta bili Dunav iz Beograda in Zavarovalna skupnost Croatia iz Zagreba. Obdobje liberalizacije brez zavarovalnega nadzora se je končalo 31. decembra 1990.

4 RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V SLOVENIJI OD 1990 NAPREJ

Leta 1989, po razpadu socializma, je v Slovenijo ponovno začela prodirati miselnost o privatni lastnini, podjetništvu, kapitalu in tržnem gospodarstvu. Istega leta je bil sprejet tudi Zakon o podjetjih, ki je gospodarstvo prilagodil in približal germanskim oblikam organiziranosti gospodarskih subjektov. V devetdesetih letih pa je tudi zavarovalništvo doživelo svojo zakonsko preobrazbo. Na omenjenem področju je bil leta 1990 sprejet zakon – Zakon o temeljnih sistema zavarovanja premoženja in oseb (Uradni list SFRJ, št. 7/90).

4.1 OBDOBJE OMEJENEGA ZAVAROVALNEGA NADZORA (1990–1993)

Zakon o temeljnih premoženjskega in osebnega zavarovanja, sprejet leta 1990 v Jugoslaviji, je ustvaril pogoje za samostojno delovanje zavarovalnic in s tem na nek način zavrl vpliv politike na poslovanje zavarovalnih organizacij. Prav tako je omenjeni zakon prinesel nove tržne prvine in tako okrepil zavarovalni nadzor. Bil je osnova za preoblikovanje dosedanjih zavarovalnih skupnosti v gospodarske subjekte. Tako naj bi se približali zahodnoevropskim tovrstnim sistemom in ustvarili pogoje za samostojno delovanje zavarovalnic ter uničili notranje in zunanje monopole na področju zavarovalništva.

Z zakonom so bili določeni različne organizacijske oblike zavarovalnic, finančno poslovanje, način upravljanja, pogoji prenehanja zavarovalnic, nadzor nad zavarovalnicami in obvezna zavarovanja. Zavarovalne organizacije po tem zakonu so bile delniške zavarovalne družbe, javne zavarovalne družbe, družbe za vzajemno zavarovanje, lastna zavarovalna družba in mešana zavarovalna družba. S tem so bili podani temelji za preoblikovanje dosedanjih zavarovalnih skupnosti v gospodarske subjekte za izvajanje zavarovanj, da bi dosegli dobiček. Slednje pa predstavlja podjetniški pogled na izvajanje neke dejavnosti.

V Sloveniji, ki je leta 1991 postala samostojna država, se je večina takratnih zavarovalnih skupnosti odločilo za preoblikovanje v delniške družbe (Škufca, 2000, str. 78):

- Zavarovalna skupnost Triglav se je preoblikovala v Zavarovalnico Triglav, d.d. (datum registracije 28. december 1990).
- Pozavarovalna skupnost Sava se je preoblikovala v Pozavarovalnico Sava d.d. (datum registracije 28. december 1990).

- leta 1991 so se tri območne skupnosti Zavarovalnice Triglav osamosvojile in preoblikovale v samostojne delniške družbe: najprej je nastala Adriatic, zavarovalna družba d.d. (datum registracije 20. november 1990); sledili sta Zavarovalnica Tilia (datum registracije 27. december 1990) in Zavarovalnica Maribor (datum registracije 20. januar 1992).

V naslednjih letih so bile ustanovljene še nekatere druge, nove zavarovalnice in pozavarovalnice, in sicer (Škufca, 2000, str. 78):

- Hrvaška zavarovalnica Croatia iz Zagreba se je v Sloveniji preoblikovala v Zavarovalno delniško družbo Slovenica, zavarovalna hiša, d.d. (datum registracije 24. december 1992),
- Prima, zavarovalna družba, d.d. (datum registracije 23. januar 1991),
- Zavarovalnica Mercator, d.d. (datum registracije 01. avgust 1991), zdaj Krekova zavarovalnica, d.d.,
- Inter, pozavarovalna družba, d.d. (datum registracije 12. september 1991),
- Merkur, zavarovalnica, d.d. (datum registracije 18. november 1992),
- Concordia, pokojninska družba, d.d. (datum registracije 15. junij 1994),
- Generali SKB zavarovalnica, d.d. (datum registracije 18. marec 1997),
- prej Ljubljanska zavarovalnica in pozavarovalnica Triglav – Re, d.d. (datum registracije 31. december 1998).

Poleg teh zavarovalnic, ki izvajajo neobvezna (prostovoljna ali komercialna) zavarovanja, sodijo v ta sklop še (Škufca, 2000, str. 78):

- Slovenska izvozna družba, d.d., ki izvaja neobvezna zavarovanja izvoznih kreditov (datum registracije 27. oktober 1992);
- Zavod za zdravstveno zavarovanje (datum registracije dodatne dejavnosti 01. marec 1992) oz. Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d.v.z., ki izvaja dodatna prostovoljna zdravstvena zavarovanja (datum registracije 01. november 1999);
- Sklad dodatnega pokojninskega zavarovanja, d.d., ki izvaja dodatna pokojninska zavarovanja (datum registracije 11. februar 1998);
- Sklad za vzajemno pomoč samostojnih obrtnikov Slovenije, ki izvaja pokojninska zavarovanja obrtnikov že od leta 1956 (datum registracije 23. avgust 1956) in se danes imenuje Sklad obrtnikov in podjetnikov.

V tem obdobju, ko se je začel proces privatizacije, se je zavarovalna dejavnost močno približala praksi razvitih sosednjih državah Zahodne Evrope.

Ker ustreznega zavarovalnega zakona v novi državi Sloveniji še ni bilo, so nadzor izvajali maloštevilni pooblaščen aktuarji z omejenimi pooblastili. Urejanje odškodninskih zahtevkov, povezanih z zeleno karto, je leta 1992 prevzel ustanovljeni Slovenski zavarovalni biro, ki je 27. oktobra 1992 postal tudi član Sveta birojev s sedežem v Londonu (Statistični zavarovalniški bilten, 1995, str. 17).

1990–1995 je bila v Sloveniji kot tudi Jugoslaviji zelo visoka inflacija, ki je s svojimi spremljajočimi pojavi sproti razvrednotila zavarovalne vsote, za katere so zavarovanci sklepali zavarovanja.

4.2 OBDOBJE KONKURENCE IN SODOBNEGA ZAVAROVALNEGA NADZORA (OD 1994 DALJE)

Za slovensko zavarovalništvo je z uveljavitvijo novega Zakona o zavarovalnicah (Uradni list RS, št. 64/94) nastopilo novo obdobje – obdobje tržnega poslovanja, konkurence in sodobnega zavarovalnega nadzora. Slovensko zavarovalništvo se že od osamosvojitve prilagaja evropskemu poslovanju. Število zavarovalnic je v tem času naraslo.

Zakon o temeljnih premoženjskega in osebnega zavarovanja je bil po mnenju predstavnikov zavarovalnic dober, ker je omogočal ustanovitev zavarovalnic v najprikladnejših organizacijskih oblikah. Ker ni bilo državnega nadzora je na slovenskem zavarovalniškem trgu nastal kaos.

Tako se je z novo zavarovalno zakonodajo slovensko zavarovalništvo približalo sodobnim evropskim standardom. Upravljanje zavarovalnic je bilo dvotirno, kar pomeni, da so organi družbe skupščina delničarjev, nadzorni svet in uprava.

Zavarovalnice so v tem času uvajale nove tržne prijeme, ki jih je narekovalo konkurenčno okolje s hitro razvijajočim se oglaševalskim marketingom. V zavarovalno prakso pa so bile v tem času uvedene številne novosti, nove zavarovalne skupine in vrste (Škufca, 2000, str. 79).

4.3 SLOVENSKI ZAVAROVALNI BIRO

Slovenija je kot majhna država dobro prehodna z visoko stopnjo motorizacije, zato je tudi sprejela mnoge mednarodne obveznosti. Vse pomembnejše je zagotavljanje reševanja škodnih primerov, v katerih so udeleženi lastniki domačih in tujih motornih vozil, ki za odhod v tujino potrebujejo mednarodni dokument o zavarovanju, zeleno karto za olajšanje pretoka cestnega prometa in reševanje odškodninskih zahtevkov tujih oškodovancev, katerih države so članice sveta birojev.

Zaradi zakonske obveznosti in zaščite zavarovancev so se zavarovalnice s podpisom pogodbe 15. februarja 1992 povezale v organizacijo, ki je pozneje prerasla v gospodarsko interesno združenje vseh slovenskih zavarovalnic – Slovenski zavarovalni biro.

Namen novega združenja je bil (Oprešnik, 1994, str. 9):

- ohranjanje in pospeševanje skupnih interesov članic,
- sodelovanje in svetovanje v skupnih poslih,
- razvijanje zavarovalnega trga,
- pomoč pri nadaljnjem razvoju poslovanja zavarovalnic,

- vplivanje na zavarovalno zakonodajo,
- sodelovanje z drugimi nacionalnimi ustanovami v skladu z interesi članic,
- priprava obveščanja in obveščanje javnosti o zavarovalni dejavnosti,
- izvrševanje obveznosti iz mednarodnih pogodb, ki zadevajo zavarovanje,
- organiziranje izobraževanja o zavarovalni teoriji in praksi.

Istega leta so se z izdajanjem zelenih kart in zavarovanji avtomobilske odgovornosti na Slovenskem uveljavile le Zavarovalnica Adriatic, d.d., Ljubljanska zavarovalnica, d.d., Zavarovalnica Maribor, d.d., Zavarovalnica Tilia, d.d. in Zavarovalnica Triglav, d.d.

Slovenski zavarovalni biro je bil uradno registriran 7. maja 1992 s sedežem v Ljubljani. Po pravno-organizacijski obliki je deloval kot zavod, s sklepom sveta SZB pa se je 18. novembra 1993 preoblikoval v Gospodarsko interesno združenje slovenskih zavarovalnic. Skupščina sveta birojev s sedežem v Londonu pa je Slovenski zavarovalni biro sprejela kot polnopravnega člana oktobra leta 1992 in tako smo v Sloveniji še istega leta, meseca decembra, dobili zelene karte.

4.4 JEDRSKI POOL

Na območju nekdanje Jugoslavije je izbruh vojne leta 1991 v delovanje bivšega Jedrskega poola prinesel številne spremembe, ki so povzročile ustanovitev slovenskega Jedrskega poola.

1. januarja 1991 je začel delovati »Jugoslovanski pool za zavarovanje in pozavarovanje nuklearnih rizikov« kot pravni naslednik »poslovne skupnosti za zavarovanje jedrskih naprav oz. Jugoslovanskega Nuklearnega Poola«. Ker so se leta 1991, z začetkom vojne v Sloveniji in na Hrvaškem, pretrgale prometne, gospodarske in druge zveze s subjekti iz Srbije in Črne gore, deloma tudi iz Makedonije, je bila dana pobuda za spremembe in dopolnitve pogodbe o ustanovitvi in statutu poola. Prav tako je bilo predlagano tudi prenehanje članstva predstavnikov navedenih republik v poolu.

Po osamosvojitvi Slovenije in Hrvaške je postalo članstvo slovenskih zavarovalnic v Nuklearnem Poolu Zagreb nedopustno, zato se je sedem slovenskih zavarovalnic in ena pozavarovalnica odločilo, da iz njega izstopijo.

Po dovoljenju, ki ga je dalo ministrstvo za finance, so slovenske zavarovalnice in pozavarovalnica 22. marca 1994 v Mariboru podpisale pogodbo o ustanovitvi prvega slovenskega poola. Pool posluje v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah in Zakonom o zavarovalnicah kot gospodarsko interesno združenje.

Pool deluje kot gospodarsko interesno združenje, prek katerega ustanoviteljice opravljajo zavarovalne, sozavarovalne in pozavarovalne posle v zvezi z delovanjem naprav za miroljubno izkoriščanje jedrske energije v Sloveniji in tujini. Zavarovancem, ki jih ogroža jedrska nevarnost

ustvarja z izravnavanjem jedrske nevarnosti, prevzete v zavarovanje in pozavarovanje, ter organizira preventivno dejavnost za preprečevanje škode na premoženju ljudi in v njihovem življenjskem okolju ter skrbi za primerno nalaganje zbranih denarnih sredstev. Pool deli kritje polovice rizikov s podobnim poolom v Republiki Hrvaški, ki je solastnik Jedrske elektrarne Krško.

Članice poola s skupnimi zmogljivostmi zagotavljajo dodatno varnost jedrski elektrarni Krško. Le-ta je zavarovana proti požaru (Material Damage – MD), strojelomu (Maachinery Breakdown – MBD) in odgovornosti proti tretjim osebam (Third Party Liability – TPL) (Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 47).

Leta 2000 je Jedrski pool povečal število svojih članic, saj je sprejel novo članico, Pozavarovalnico Triglav Re, d.d. Vseh članic omenjenega poola je bilo v letu 2000 devet in število se je ohranilo tudi v letu 2001. Jedrski pool je v letu 2001 uspešno sodeloval tudi pri pozavarovanju rizikov tujih jedrskih poolov.

Tabela 2: Deleži članic Jedrskega poola pri zavarovanju domačih in tujih rizikov 2001

Članice jedrskega poola	Zavarovanje NE Krško		Pozavarovanje tujih NE	
	USD	Delež (%)	USD	Delež (%)
SKUPAJ	6.620.000	100,00	5.960.000	100,00
Zavarovalnica Triglav, d.d.	3.523.902	53,23	3.185.072	53,44
Pozavarovalnica Sava, d.d.	786.910	11,89	712.228	11,95
Zavarovalnica Maribor, d.d.	630.532	9,52	571.145	9,57
Adriatic, zavarovalna družba, d.d.	551.840	8,34	498.801	8,37
Slovenica, zavar. hiša, d.d.	413.619	6,25	373.043	6,26
Zavarovalnica Tilia, d.d.	358.000	5,41	291.200	4,88
Pozavarovalnica Triglav Re, d.d.	161.490	2,44	153.570	2,58
Krekova zavarovalnica, d.d.	129.138	1,95	117.294	1,97
Zavarovalnica Merkur, d.d.	64.569	0,97	58.647	0,98

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 47.

Ker je Slovenija 16. oktobra 2001 postala članica Pariške konvencije o odgovornosti tretjim osebam na področju jedrske energije, je Vlada Republike Slovenije z odlokom 29. decembra 2001, ki je začel veljati 01. januarja 2002, povišala limit odgovornosti za upravljalca jedrske elektrarne (Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 47).

Nastanek Jedrskega poola Gospodarskega interesnega združenja je bil pomemben dogodek tako za slovensko zavarovalništvo kot tudi državo Slovenijo. Prav tako je bil to pomemben korak k vključevanju v Evropo in razviti svet.

4.5 SLOVENSKO ZAVAROVALNO ZDRUŽENJE IN NJEGOVE ČLANICE

Leta 2000 je bil visok jubilej – stoletnica ustanovitve prve slovenske zavarovalnice – Vzajemne zavarovalnice, predhodnice današnje zavarovalnice Triglav. Tudi slovensko zavarovalno združenje je praznovalo istočasno 100-letnico zavarovalništva, čeprav je bila že daljnega leta 1872 ustanovljena povsem slovenska Prva občna zavarovalna banka Slovenija.

Slovenija se pripravlja na vstop na evropski trg in tudi zavarovalništvo ima pri tem vstopu pomembno vlogo, saj se bo z vstopom povečala tuja konkurenca. O prihodnjem uspehu zavarovalnic bo odločalo veliko dejavnikov, predvsem pa sta pomembni strokovnost in kvaliteta dela, saj si le-tako lahko pridobijo in še povečajo zaupanje zavarovancev. Tudi Slovensko zavarovalno združenje skrbi za stalno izpopolnjevanje in izobraževanje zavarovalnih zastopnikov in posrednikov.

20. julija 2002 je v Sloveniji delovalo 16 zavarovalnih in pozavarovalnih družb, od tega 14 zavarovalnic in drugih zavarovalnih družb ter dve pozavarovalnici.

Zavarovalnice, vključene v Slovensko zavarovalno združenje v letu 2002 (Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 13):

- Adriatic, zavarovalna družba, d.d., Koper,
- Generali, zavarovalnica, d.d., Ljubljana,
- Grawe, zavarovalnica, d.d., Maribor,
- Krekova zavarovalnica, d.d., Ljubljana,
- Merkur zavarovalnica, d.d., Ljubljana,
- Slovenica, zavarovalniška hiša, d.d., Ljubljana,
- Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d.v.z., Ljubljana,
- Zavarovalnica Maribor, d.d., Maribor,
- Zavarovalnica Tilia, d.d., Novo mesto,
- Zavarovalnica Triglav, d.d., Ljubljana.

Pozavarovalnica:

- Pozavarovalnica Sava, d.d., Ljubljana.

Druge članice:

- Kapitalska družba pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d.d., Ljubljana,
- Sklad obrtnikov in podjetnikov, Ljubljana,
- Slovenska izvozna družba, d.d., Ljubljana.

Na slovenskem zavarovalnem trgu prevladuje kompozitni tip zavarovalnic, ki je registriran za trženje široke palete zavarovalniških produktov – od življenjskih do premoženjskih zavarovanj. Struktura slovenskih zavarovalnic je sledeča: devet je splošnih ali kompozitnih, tri so specializirane za trženje življenjskih zavarovanj, ena za trženje izvoznih kreditov in ena za prostovoljno zdravstveno zavarovanje.

Večina zavarovalnic je na Slovenskem v lasti domačih podjetij (delničarjev) in države, ker še ni povsem zaključen proces lastninjenja zavarovalnic. Izjeme pa so Generali, zavarovalnica, d.d. s 100, Grawe, zavarovalnica, d.d. s 96,06 in Merkur zavarovalnica, d.d. s 99,91, Zavarovalnica Adriatic, d.d. s 0,22 in Pozavarovalnica Sava, d.d. z 8-odstotnim deležem tujega kapitala (Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 18–31).

Zavarovalnice so se postopoma prilagajale novim razmeram na trgu zavarovalnih storitev, soočene s prihajajočo konkurenco tujih zavarovalnic. Poudariti je treba pomen, ki sta ga imela za nadaljnji razvoj zavarovalništva zakona o zavarovalnicah iz leta 1994 in 2000. Z njima je bilo natančneje urejeno vprašanje organizacijskih oblik in pogojev za opravljanje zavarovalnih poslov, vzpostavljen pa je bil tudi sistem zavarovalnega nadzora.

4.6 TRŽNI DELEŽI ZAVAROVALNIC V LETU 1995 IN 2001

S sprejetjem Zakona o zavarovalnicah v letu 1994 se je za slovensko zavarovalništvo začelo obdobje »tržnega poslovanja, konkurenčne borbe in sodobnega zavarovalnega nadzora« (Bijelić, 1998, str. 16).

Zakon o zavarovalnicah, ki je temeljil na prostovoljnosti zavarovanj, je bil statusnoorganizacijski predpis, ki je določal pogoje za ustanavljanje zavarovalnic, njihovo upravljanje, poslovanje, nadzor in prenehanje. Zakon je predvideval le dve pravnoorganizacijski obliki zavarovalnic, in sicer delniško družbo ter vzajemno družbo. Pomembna novost, ki jo prinaša zakon, je ureditev zavarovalnega nadzora, ki ga je izvajal nadzorni organ (Urad za zavarovalni nadzor) v okviru ministrstva za finance. Upravljanje je bilo dvotirno, organi družbe so bili skupščina delničarjev, nadzorni svet in uprava. Zaposleni delavci v zavarovalnicah so skladno z določili zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju imeli svoje predstavnike v nadzornem svetu zavarovalnice, in sicer »od ene tretjine do ene polovice članov glede na število zaposlenih v zavarovalnici« (Škufca, 2000, str. 80).

Ta zakon je razvoj slovenskega zavarovalništva približal merilom evropskega poslovanja.

Slovenski zavarovalni trg je bil leta 1995 porazdeljen zelo neenakomerno; kar 98 % trga je obvladovalo pet največjih zavarovalnic.

1991–2001 je koncentracija zavarovalnega trga popustila, medtem ko se je tekmovalnost med zavarovalnicami okrepila.

Leta 2000 je bila zadnja reforma slovenskega zavarovalništva, ki jo je prinesel novi Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 13/00).

Cilj zakona je, na sistematičen način urediti področje zavarovalništva v Republiki Sloveniji s prevzemom pravnega reda Evropske unije ter s tem omogočiti nadaljnji razvoj tako pomembne gospodarske panoge (Pavliha, 2000, str. 25).

Tabela 3: Tržni delež zavarovalnic (članic SZB) 1995 v %

Zavarovalnice (članice SZB)	Delež (%)
SKUPAJ	100
Triglav	45,92
Zavod za zdrav. zav. Slovenije	16,58
Maribor	16,10
Adriatic	9,69
Tilia	3,88
Slovenica	3,26
Sklad za vzaj. pom. obrt. Slovenije	1,62
Prima	1,00
Merkur	0,91
Ljubljanska zavarovalnica	0,52
Mercator	0,39
Concordia	0,11
Slovenska izvozna družba	0,02

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 1996, str. 14

Tabela 4: Tržni deleži zavarovalnic (članic SZZ) 2001 v %

Zavarovalnice (članice SZZ)	Delež (%)
SKUPAJ	100
Triglav	42,28
Vzajemna	21,52
Maribor	13,37
Adriatic	9,85
Slovenica	4,62
Tilia	2,73
Merkur	2,47
Grawe	1,61
Generali	1,26
Krekova	0,28
Concordia	0,01

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 16

Z analizo tabel 3 in 4 ugotavljam, da se je v šestih letih nekaterim zavarovalnicam (Triglav, Zavarovalnica Maribor, Zavarovalnica Adriatic, Tilia, Concordia) zmanjšal tržni delež glede na skupni znesek bruto obračunih premij, medtem ko se je tržni delež glede na skupni znesek bruto obračunanih premij v enakem obdobju povečal. Vzajemni zdravstveni zavarovalnici in zavarovalnicama Merkur in Slovenica.

Zakon o zavarovalništvu »odpira vrata« tuji konkurenci, izpostavlja slovenske zavarovalnice in pozavarovalnice izzivom mednarodnega poslovanja in od njih zahteva ustrezno iskanje tržnih možnosti in uvrščanje na evropski in svetovni zavarovalniški in pozavarovalniški trg.

5 PRIHODNJI RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA V EVROPI IN V SLOVENIJI

5.1 RAZVOJ EVROPSKE UNIJE

Že v začetku 14. stoletja so se pisatelji, filozofi, zgodovinarji, pravniki in politiki ukvarjali z idejami o evropski integraciji, pri čemer so zasledovali različne cilje (Šinkovec, 1996, str. 13).

Prva ideja o povezovanju evropskih držav sega že v prva povojna leta. Tako je 9. maja 1950, ko je povojna Evropa še iskala izhod iz politične in gospodarske nestabilnosti, francoski zunanji minister Robert Schuman predlagal oblikovanje skupnega trga v industriji premoga in jekla in tako predstavil idejo evropske integracije. V Parizu je bila 18. aprila 1951 ustanovljena Evropska skupnost za premog in jeklo. To pogodbo je podpisalo več držav: Francija, Nemčija, Italija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg. Ker je bilo delovanje skupnega trga zelo uspešno, so se države ustanoviteljice leta 1957 odločile oblikovati še dve skupnosti, in sicer Evropsko gospodarsko skupnost (EGS), ki je omogočila skupni trg, uresničevanje prostega pretoka blaga, delavcev, storitev in kapitala, ter Evropsko skupnost za jedrsko energijo (EURATOM). Evropsko gospodarsko sodelovanje se je okrepilo leta 1987 z uveljavitvijo Enotnega evropskega akta, ki predstavlja zvezo k cilju uresničevanja enotnega trga.

Po podpisu Pogodbe o Evropski uniji, podpisane v Maastrichtu 7. februarja 1992, se je sodelovanje razširilo še na področje ekonomske in monetarne unije, ki je pozneje privedla do uvedbe skupne valute, evra.

S podpisom Amsterdamske pogodbe 2. oktobra 1997, ki je začela veljati 1. maja 1999, so države članice podrobneje določile carinsko poslovanje, ukrepe za spodbujanje gospodarskega razvoja in socialne zaščite.

Prvim članicam Evropske skupnosti – Franciji, Nemčiji, Italiji, Nizozemski, Belgiji in Luksemburgu – so se postopno pridružile še nove – Danska, Irska in Velika Britanija, pozneje Avstrija, Švedska, Finska in Grčija.

V okviru priprav Evropske unije na največjo širitev v zgodovini evropskih integracij so države članice decembra 2001 podpisale Pogodbo iz Nice, ki z institucionalnimi spremembami omogoča delovanje institucij v razširjeni Evropski uniji.

Države kandidatke za vstop v Evropsko unijo so decembra 2002 končale pristopna pogajanja in Evropski svet je ocenil, da bodo na članstvo pripravljene do 1. maja 2004. Mednje sodi poleg Cipra, Češke, Estonije, Latvije, Litve, Madžarske, Malte, Poljske, Slovaške tudi Slovenija. Status države kandidatke imajo Bolgarija, Romunija in Turčija.

16. aprila 2003 je bila v Atenah podpisana pogodba o vstopu Slovenije v Evropsko unijo.

5.2 VPOGLED V DELOVANJE ENOTNEGA ZAVAROVALNIŠKEGA TRGA EVROPSKE UNIJE

Zahodnoevropske države beležijo v začetku osemdesetih let 20. stoletja relativno izgubljanje ekonomske moči. Vlade držav članic evropske skupnosti so spoznale, da s skupnim pristopom lahko začnejo reševati ta problem, in to z oblikovanjem enotnega trga (Hartman, 1995, str. 9).

Henke navaja, da je enotni zavarovalniški trg del »splošne zasnove enotnega evropskega trga« in nima nekih posebnih značilnosti v celi zasnovi evropskega povezovanja (Henke, 2000, str. 26).

Temeljna zamisel in nujna podlaga za uresničitev evropskega trga zajema vzpostavitev prostega pretoka blaga, oseb, kapitala in storitev; tako naj bi bila dosežena večja blaginja državljanov v vseh državah članicah.

Pričakovani ekonomski učinki oblikovanja notranjega trga naj bi se po mnenju strokovnjakov na področju zavarovalništva kazali na strani ponudbe in povpraševanja:

- pričakovati je znižanje stroškov ter posledično tudi cen;
- zniževanje cen bo stimuliralo povpraševanje in pozitivno vplivalo na zniževanje inflacije;
- družbe bodo povečevale delovanje, boljša bo izraba virov;
- povečevala se bo konkurenca, ki bo ustvarjala krog, ki se bo sam vzdrževal;
- integracija trgov bo vplivala na odpiranje novih delovnih mest;
- pričakovati je povečanje tujih investicij.

Do navedenih učinkov ne bo prišlo hkrati. Skupen učinek je jasen in obsega povečevanje konkurenčnosti družb in blagostanje kupcev. Pri tem se bodo družbe srečale z izzivom, ki zajema delovanje na tujih trgih in ohranjanje pozicije na domačem trgu.

Vzpostavitev konkurence le prek nižanja cen, kar je za uporabnika kratkoročno ugodno, lahko povzroči izgubo razvojne tendence inovacij ter ustvarjanje novih, naprednejših proizvodov (na primer novih zavarovalniških storitev).

Za zavarovalništvo so bistvene tri »generacije« direktiv, ki urejajo skupino premoženjskih in skupino življenjskih zavarovanj. Direktive so namenjene sprostitvi pretoka zavarovalnih storitev in oblikovanju notranjega zavarovalniškega trga.

»Revolucija v evropskem zavarovalništvu« se je začela leta 1992, s sprejetjem tretje generacije direktiv. S to direktivo je Evropska unija uvedla skupni evropski trg za zavarovalne storitve (Krauss, 1999, str. 25). To dejanje je povzročilo, da:

- lahko od 1. julija 1994 vseh približno 5000 zavarovalnic v Evropski uniji ponudi produkte v vseh 15 državah članicah; nadzor nad njihovim poslovanjem na skupnem evropskem trgu opravljajo praviloma le nadzorni organi države, v kateri imajo zavarovalnice svoj sedež;
- je bil odpravljen vsakršni preventivni nadzor pogojev in tarif pred začetkom trženja produkta.

Tretja generacija direktiv naj bi privedla do povsem liberalnega opravljanja zavarovalnih storitev v Evropski uniji. Slovenski Zakon o zavarovalništvu iz leta 2000 v največji možni meri upošteva zavarovalno regulativo Evropske unije (Pavliha, 2000, str. 56).

5.3 SLOVENSKI ZAVAROVALNIŠKI TRG PRI VKLJUČEVANJU SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO

Evropski zavarovalniški trg ni »obrambna utrdba pred zunanjim svetom, ampak je odprt in sproščen za zavarovalnice iz tretjih držav, to je držav, ki niso članice Evropske unije« (Henke, 2000, str. 27).

Pravna urejenost slovenskega zavarovalništva je ob upoštevanju prehodnega obdobja za življenjska in premoženjska zavarovanja skladna s pravnim redom in usmeritvami Evropske unije za zavarovalništvo, in sicer glede ustanovitve, organiziranja in nadzora zavarovalnic ter strokovnih podlag za izvajanje zavarovanj in upravljanje zavarovalnih družb. Prehodno obdobje zadeva postopno sprostitve slovenskega zavarovalnega trga. Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 13/00), ki temelji predvsem na izkušnjah in tradiciji nemškega in avstrijskega zavarovalništva, je ustrezna pravna podlaga za ureditev, razvoj in poslovno tržno vključitev slovenskega zavarovalništva v evropski zavarovalni prostor.

Tabela 5: Zavarovalna dejavnost po posameznih državah v letu 2000

Država	Delež premije v BDP v %	Premija na preb. v EUR	Premija življ. zav. na preb. v EUR	Delež življ. zav. v vseh zav. v %
EU	9,0	2.017	1.328	65,8
Danska	6,4	2.099	1.326	63,2
Belgija	8,1	1.953	1.259	64,4
Avstrija	5,7	1.443	668	46,3
Italija	5,8	1.171	688	58,8
Portugalska	6,1	706	379	53,6
Grčija	2,3	244	125	51,3
Slovenija	4,8	458	89	19,4
Madžarska	3,2	145	67	46,2
Hrvaška	3,1	133	22	16,8
Turčija	1,4	42	8	18,6

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 61.

Iz razpredelnice številka 5 je razvidno, da Slovenija s svojim 4,8-odstotnim deležem zavarovalnih premij v bruto družbenem proizvodu zaostaja za evropskim povprečjem za 4,2 odstotne točke. To jo uvršča med relativno srednje razvite zavarovalne trge, kajti po tem merilu smo za Avstrijo in pred Grčijo, Madžarsko, Hrvaško in Turčijo.

Slovenske zavarovalnice so ob tem, da so skoraj vse splošne zavarovalnice, premajhne in ne bodo zmogle same kljubovati tuji konkurenci, ki jo bomo čutili v naslednjih letih. Zato se bodo slovenske zavarovalnice prisiljene povezovati ali se specializirati samo za nekatere posle. Če pa do tega ne bo prišlo, bodo te zavarovalnice predmet prevzemov tujih zavarovalnic.

5.3.1 Poslovnotržni in razvojni položaj slovenskih zavarovalnic

Slovenske zavarovalnice in druge članice Slovenskega zavarovalnega združenja so poslovno leto 2001 uspešno zaključile. Tako so zavarovalnice zbrale okoli 230 milijard SIT premijskega dohodka, ki se je v primerjavi z letom 2000 povečal za 19,3 %. Po srednjem tečaju Banke Slovenije na zadnji dan leta 2001 je bil ta znesek vreden 1.039 milijonov EUR ali 928,3 milijona USD, kar predstavlja 0,14 % skupne premije držav članic Evropske unije (721 milijard USD za leto 2000) in 0,04 % svetovne premije (2.444 milijard USD za leto 2000). Delež slovenske zavarovalne dejavnosti v bruto domačem proizvodu v letu 2001 že dosega 5 %, vendar za podobnim deležem v Evropski uniji zaostaja za štiri odstotne točke (Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 61).

Protekcijonizmu slovenskega finančnega in kapitalskega trga so škodli meseci. Prav kmalu se bodo naši finančni posredniki znašli brez zaščite države na zahtevnem evropskem finančnem in kapitalskem trgu. Tako bo treba združiti vse svoje moči in znanje v eno od mogočih in na evropskem finančnem trgu že preskušanih oblik (Končina, 2003, str. 15):

- banka kupi zavarovalnico, ki je izvajala predvsem življenjska ali rentna zavarovanja ter s tem pridobi znanje in tržno mrežo za tovrstna zavarovanja;
- zavarovalnica in banka se zaradi strateških interesov zlasti na mednarodnih trgih medsebojno dokapitalizira;
- zavarovalnica in banka ustanovita skupno podjetje, ki se poslovno bolj odziva na potrebe možnih zavarovancev, zlasti pri oskrbi pravnih oseb;
- zavarovalnica in banka izrabita medsebojno dopolnjujoče prednosti trženja in oblikujeta skupne tržne spletne.

Navedene oblike poslovnih in kapitalskih povezav najdemo med evropskimi zavarovalnicami različnih oblik in velikosti ter bankami. Temeljni razlog za to sta odzivnost na zahteve na mednarodnih trgih in mednarodna konkurenčnost zavarovalnic in bank.

Intenzivna rast večine premij, tako življenjskih kot premoženjskih zavarovanj, v letu 2001 kaže na neizkoriščene absorpcijske možnosti slovenskega zavarovalniškega trga tudi v prihodnjih letih. Realno je pričakovati, da se bo v prihodnje povečal delež življenjskih zavarovanj v portfelju slovenskih zavarovalnic, kar pa je odvisno od kupne moči in sposobnosti prebivalstva za oblikovanje prihrankov ter davčne politike države. To za zdaj spodbuja le dodatno prostovoljno pokojninsko zavarovanje, ne pa življenjskih in rentnih zavarovanj pri zavarovalnicah. Pričakovati je mogoče rast in poglobljanje zavarovalnega trga tudi pri drugih zavarovanjih, kot so zavarovanja odgovornosti ter določene skupine in vrste premoženjskih zavarovanj. Torej, lahko pričakujemo preseganje klasične delitve finančnih storitev na zavarovalne in bančne smeri univerzalnega finančnega posredništva. Večina ali pa kar vse finančne storitve se bodo povezovale v tržne spletne.

Navedene premike v ponudbi zavarovalnic je pričakovati z večjim prilivom zavarovalnih in bančnih mednarodnih družb v našem slovenskem prostoru.

Slovensko zavarovalništvo bo lahko v naslednjih letih povečalo delež v BDP Slovenije in se približalo povprečju Evropske unije:

- s povečanjem samodejne rasti skupin in vrst zavarovanja, še posebej življenjskih zavarovanj,
- z dokapitalizacijo slovenskih zavarovalnic, kapitalskimi in poslovnotržnimi povezavami ter povezavami z drugimi posredniki finančnih storitev na podlagi skupnih strateških usmeritev.

Tabela 6: Zavarovalna dejavnost v Sloveniji leta 1999 in Evropski uniji leta 1998

Kazalci	EU	SLO	Delež (%)
število zavarovalnic	4.832	14	0,29
število zaposlenih v zavarovalnicah	876.550	4.546	0,52
povprečno število zaposlenih v zavarovalnici	181	325	179,56
premije (v mio EUR)	558.515	869	0,16
od tega življenjskih zavarovanj (v mio EUR)	323.811	157	0,05
premije/prebivalca (EUR)	1.492	437	29,19
premije življenjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	865	79	9,13
premije neživljenjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	627	358	57,10
delež premij v BDP (%)	7,4	4,7	63,51

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2000, str. 58.

Z analizo tabele številka 6 ugotavljam, da je:

- bilo v letu 1999 v slovenskih zavarovalnicah zaposlenih v povprečju 144 oseb več, kot je to povprečje znašalo v zavarovalnicah Evropske unije leta 1998;
- v skupni premiji udeležba življenjskih zavarovanj, sklenjenih v Sloveniji, majhna;
- delež premij v bruto domačem proizvodu Slovenije za 36,49 odstotka nižji od povprečja deleža v Evropski uniji.

Tabela 7: Zavarovalna dejavnost v Sloveniji leta 2000 in Evropski uniji leta 1999

Kazalci	EU	SLO	Delež (%)
število zavarovalnic	4.821	14	0,29
število zaposlenih v zavarovalnicah	869.416	4.799	0,55
povprečno število zaposlenih v zavarovalnici	180	343	190,56
premije (v mio EUR)	660.573	912	0,14
od tega življenjskih zavarovanj (v mio EUR)	413.386	177	0,04
premije/prebivalca (EUR)	1.753	458	26,13
premije življenjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	1.097	89	8,11
premije neživljenjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	656	369	56,25
delež premij v BDP (%)	8,2	4,8	58,54

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2001, str. 63.

Tabela 8: Zavarovalna dejavnost v Sloveniji leta 2001 in Evropski uniji leta 2000

Kazalci	EU	SLO	Delež (%)
število zavarovalnic	4.694	14	0,30
število zaposlenih v zavarovalnicah	874.577	4.929	0,56
povprečno število zaposlenih v zavarovalnici	186	352	188,96
premije (v mio EUR)	760.481	1.039	0,14
od tega življenjskih zavarovanj (v mio EUR)	500.531	222	0,04
premije/prebivalca (EUR)	2.017	522	25,86
premije življenjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	1.328	111	8,39
premije neživljenjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	689	410	59,52
delež premij v BDP (%)	9,0	5,0	56,00

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2002, str. 61.

S primerjalno analizo med tabelami 6, 7 in 8 ugotavljam stanje ključnih kazalcev 1999– 2001:

- število zavarovalnic v Evropski uniji se zmanjšuje, število zavarovalnic v Sloveniji ostaja nespremenjeno;
- število zaposlenih v zavarovalnicah Evropske unije se zmanjšuje v nasprotju s trendom rasti števila zaposlenih v zavarovalnicah v Sloveniji;
- udeležba življenjskih zavarovanj sklenjenih v Sloveniji, v skupni premiji je majhna (0,04 %) in je v primerjavi z letom 1999 skoraj nespremenjena (ostaja izziv za povečanje obsega premij v prihodnje);
- delež premij v bruto domačem proizvodu Slovenije se je v letu 2001 v primerjavi z letom 1999 povečal za 0,2 % in predstavlja 56 % v povprečnem deležu premij v bruto domačem proizvodu Evropske unije.

Med 60 svetovnimi državami z najobetavnejšim zavarovalniškim trgom je Slovenija po premiji na prebivalca na osmem mestu. Slovenija se po deležu premije v nacionalnem BDP s 5-odstotnim deležem uvršča pred druge države na prehodu. Po tem kazalcu Slovenija prehiteva Grčijo. V primerjavi z deležem Evropske unije pa je delež slovenskega zavarovalništva približno dvakrat nižji (1,8-krat), kot je delež zavarovalništva v BDP Evropske unije.

Tržna koncentracija zavarovalniških storitev je v Sloveniji razmeroma velika. Deset največjih zavarovalnic obvladuje 70–100 % nacionalnega trga.

5.3.2 Prodor na vzhodnoevropske trge

Poslovnotržne usmeritve, za zdaj predvsem zavarovalnice Triglav, d.d., na trge nekdanje Jugoslavije je mogoče razumeti kot mednarodno poslovno naravnano zavarovalnico, ki si želi pred vstopom v Evropsko unijo ustvariti obrambni tržni položaj pred evropsko konkurenco. Po mnenju strokovnjakov na področju zavarovalništva v zavarovalnici Triglav,

d.d. je intenzivno vstopanje omenjene zavarovalnice na trge nekdanje Jugoslavije mogoče razumeti kot strateško obrambo pred velikimi evropskimi zavarovalnicami. Naša zavarovalnica naj bi si s pridobitvijo lastninskih deležev in poslovnim obvladovanjem zavarovalnic v nekdanjih jugoslovanskih republikah ter deloma tudi v drugih državah Vzhodne Evrope zagotovila časovno prednost pred večjimi evropskimi tekmeci.

Zavarovalnica Triglav, d.d. ima v večinski lasti Zavarovalnico Triglav osiguranje v Republiki Hrvaški, Zavarovalnico Triglav Pojišt'ovna v Češki republiki, lastninski delež v največji črnogorski zavarovalnici Lovčen Osiguranje in večinski lastninski delež v Zavarovalnici Triglav BH osiguranje v Bosni in Hercegovini.

5.3.3 Povezovanje zavarovalnic

Slovenske zavarovalne in pozavarovalne družbe se med seboj kapitalsko in organizacijsko povezujejo ter s tem oblikujejo perspektivna in trdna zavarovalna jedra (Statistični zavarovalniški bilten, 2000, str. 19).

Za Evropo je v tem času značilen trend povezovanja zavarovalnic. Evropske zavarovalnice imajo visoko stopnjo razpršitve poslovanja in so navzoče na celotnem območju ene ali več držav. Eden izmed vzrokov za tovrstni pristop predstavljajo že izrabljene možnosti povečevanja tržnega deleža na lastnih trgih. Poslovno mrežo tako širijo z nakupom zavarovalnic na vzhodnih evropskih trgih. Prisotnost naglih združevanj, prevzemov ali nakupov se opaža pri manjših, srednjih in velikih evropskih zavarovalnicah. Pri manjših in srednjih zavarovalnicah je vidna težnja kapitalskih povezav in pospešene rasti s ciljem doseganja večje konkurenčnosti, velike zavarovalnice pa s tem dosegajo globalno konkurenčnost (Lovrinčević, 2002, str. 66).

Tudi na Slovenskem v zadnjih treh letih zasledimo procese združevanja in povezovanja slovenskih zavarovalnic, ki tako ustvarjajo obstoj treh zavarovalniških skupin:

- prvo skupino sestavlja Zavarovalnica Triglav kot nadrejena zavarovalnica pozavarovalnici Triglav Re, zavarovalnici Sava Osiguranje, DZU Triglav in zavarovalnici Concordia;
- drugo skupino sestavlja Pozavarovalnica Sava kot nadrejena zavarovalnica Zavarovalnici Maribor in Zavarovalnici Tilia;
- tretjo skupino sestavljata zavarovalnici Slovenica in Adriatic, ki tudi napovedujeta združitev.

Ena od možnih tržno-razvojnih usmeritev s strateškim pomenom za slovenske zavarovalnice je poleg medsebojnega povezovanja tudi povezovanje z drugimi subjekti finančnega posredništva (na primer z bankami – bancassurance), kar predstavlja primer mešanice dveh gospodarskih panog.

Za zavarovalnico je osnovni proizvod zavarovanje, za banke pa upravljanje z denarjem. V primeru zavarovalnice in banke gre za finančno storitev, ki jo tako zavarovalnice kot banke prodajajo na trgu finančnih storitev.

Pomemben je strateški poudarek na tovrstnem povezovanju zaradi globalizacije, ki zahteva določeno velikost zavarovalne organizacije in raznovrstnost zavarovalniške ponudbe, kar se lahko doseže z medsebojnim povezovanjem med bankami in zavarovalnicami.

5.4 MOŽNOSTI RAZVOJA ZAVAROVALNEGA TRGA NA SLOVENSKEM

S sprejetjem in izvajanjem Zakona o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 13/00) je zavarovalništvo v Sloveniji vstopilo v enotni evropski trg, katerega značilnost je prost pretok blaga, oseb, kapitala in storitev. V omenjenem zakonu so vključene direktive Evropske unije s področja zavarovalništva, med katerimi je najpomembnejša tista, ki daje osnovo za enotno dovoljenje za opravljanje dejavnosti na območju Unije. To pomeni, da smejo zavarovalnice, ki imajo dovoljenje v eni državi, članici Unije, opravljati zavarovalne posle na območju drugih držav članic, ne da bi tam imele svoje hčerinske družbe ali da bi morale tam pridobiti dovoljenje za poslovanje.

Osemletne izkušnje s tujo konkurenco na slovenskem zavarovalnem trgu so za naše zavarovalnice dobre in ohrabrujoče tudi za v prihodnje. Navezanost uporabnikov zavarovalnih storitev je na domače zavarovalnice mnogo večja in trdnjša, kot na bančni sektor. Razloge za to je treba iskati v dolgi zavarovalni tradiciji na Slovenskem, pozitivnih izkušnjah pri poslovanju domačih zavarovalnic, nerazvejanosti prodajne in servisne mreže tujih zavarovalnic pri nas in relativnem nezaupanju do novih poslovnih partnerjev.

Prihod tujih zavarovalnic na slovensko zavarovalno tržišče pomeni tudi večjo konkurenčno sposobnost trga, večjo ponudbo zavarovalnih produktov, boljšo tehnologijo dela in pritisk na znižanje stroškov poslovanja. To učinkuje na uporabnike storitev pozitivno, za zavarovalnice pa je to začetek zmanjševanja števila zaposlenih in sprožitve drugih negativnih učinkov. Pritiskom tujih konkurenčnih in praviloma tudi kapitalsko močnejših zavarovalnic se je možno uspešno upirati z združevanjem kapitala in organizacijskih tvorb, posodobitvijo poslovanja in razvijanjem novih zavarovalnih storitev in produktov ter boljšimi odnosi z uporabniki omenjenih storitev.

SKLEP

V začetku diplomskega dela smo bili seznanjeni s pregledom pomembnejših dogodkov, ki so zaznamovali razvoj svetovnega in slovenskega zavarovalništva. Ugotavljam, da se je slovensko zavarovalništvo v zadnjih sto letih srečevalo z različnimi izzivi, ki so nenehno vplivali na njegov razvoj. Po letu 1990 se je slovensko zavarovalništvo izpostavilo tržnim zakonitostim mednarodnega poslovanja in s tem se je začelo novo turbulentno obdobje v razvoju zavarovalništva na Slovenskem. K tej dinamiki razvoja je prispevalo sprejetje treh reform, in sicer prve leta 1990, druge 1994 in zadnje 2000, ki jo je opredelil Zakon o zavarovalništvu. Sprejetje omenjenega zakona je prispevalo k ureditvi področja slovenskega zavarovalništva z ureditvijo, ki jo pozna Evropska unija.

Slovenijo kot tudi slovensko zavarovalništvo čaka v prihodnjem letu nov izziv, vstop v Evropsko unijo 1. maja 2004. Seveda pa na tej poti čakajo slovensko zavarovalništvo mnoge aktivnosti in marsikatera past. Z vstopom v Evropsko unijo se bodo našim zavarovalnicam, vsaj teoretično, odprle možnosti poslovanja v drugih državah, članicah Evropske unije.

Napoved prihodnosti je nevhvaležen posel in obenem negotov, vseeno pa sem ob prebiranju strokovne literature s področja zavarovalništva, po razgovoru z nekaterimi strokovnjaki, preučevanju podatkov prišla do temeljnih spoznanj, pomembnih za prihodnji razvoj slovenskega zavarovalništva.

Razvitost zavarovalnega trga in storitev zavarovalnic v Sloveniji v primerjavi z drugimi evropskimi državami uvrščajo slovensko zavarovalništvo v spodnji srednji razred, v primerjavi z razvitostjo zavarovalnega trga v državah kandidatkah za polnopravno članstvo v Evropski uniji pa na sam vrh.

Na področju življenjskih zavarovanj bo zavarovalništvo zaradi spremenjene zakonodaje in prihodnje socialne politike le še pridobivalo na pomenu. Zavarovalništvo na tej stopnji razvoja je nenadomestljiv in nepogrešljiv mehanizem, ki ga podobni finančni posli ne morejo nadomestiti.

Povpraševanje po zavarovanjih ni posledica večje konkurenčnosti na zavarovalnem trgu, temveč je odraz družbenih razmer, višje stopnje ozaveščenosti in skrbi posameznika za lastno varnost in varnost premoženja.

Univerzalnost zavarovalništva, ki deluje tudi preko državnih meja, potrjujejo asistenčna zdravstvena zavarovanja, transportna in še nekatera druga zavarovanja, predvsem pa sozavarovanje in pozavarovanje.

Zavarovalništvo je nenadomestljiv mehanizem za zagotavljanje različnih prvin varnosti posameznika v sodobni družbi, še posebej ko gre za zdravje in druge vrednote, za katere je danes človek pripravljen prispevati več kot v preteklosti. V prihodnosti se bo interes za tovrstna zavarovanja nedvomno povečal.

Razvoj novih tehnologij in zmogljivosti človeštva vpliva na povečanje števila možnih nevarnosti za posameznika, družbo, državo in nenazadnje mednarodno skupnost. Vse naštetu vpliva na povečano aktivnost zavarovalništva na področju oblikovanja novih zavarovalniških produktov in načinov trženja.

Bližnjo prihodnost v luči uspešnosti lahko gradimo na večji pozornosti do uporabnikov zavarovalniških storitev. Zavarovalnice bi morale postati trdne navznoter v svoji organizaciji, kapitalski osnovi kot tudi kadrovskem potencialu. Le v harmoniji bodo lahko suvereno delovale navzven. Prav tako bi morali oblikovati višjo stopnjo medsebojnega sodelovanja in zaupanja med predstavniki slovenskih zavarovalnic in države, saj bi le na ta način ustvarili ozračje pripravljenosti na prihod tujih tekmecev in s tem ohranili identiteto slovenskega zavarovalništva.

Slovenija in slovensko zavarovalništvo sta na dobri poti. Z ustrežno politiko, združevanjem bank in zavarovalnic, predvsem pa s kakovostjo in raznolikostjo storitev lahko pričakujemo, da se bo enakopravno vključila v Evropsko unijo.

LITERATURA

1. Aaronovitch Sam, Samson Peter: The Insurance in the Countries of the EEC. Luxemburg: Office for official Publications of the European Communities, 1998. 233 str.
2. Bijelić Mile: Zavarovanje in pozavarovanje. Ljubljana: Slovenica, 1998. 343 str.
3. Bolka Sonja: Razvoj zavarovalništva v Sloveniji od leta 1990 do 1995. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1995. 58 str.
4. Boncelj Jože: Zavarovalna ekonomika. Maribor: Založba Obzorja, 1983. 351 str.
5. Finsinger Joerg: European Market Integration and the European Insurance Industry. Brussels: Centre for European Policy Studies, 1990. 35 str.
6. Flis Slavko: Zbrani spisi o zavarovanju. IV. knjiga. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, GIZ, 1999. 606 str.
7. Hartman Rasto: Dinamični učinki integracije in drugih sprememb v okolju na zavarovalstvo Evropske skupnosti. Doktorska disertacija. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1994. 227 str.
8. Hartman Rasto: Dosežki in ovire deregulacije zavarovanja v Evropski uniji. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Bled, 1995, str. 9–19.
9. Hartman Rasto: Trg in preobrazba zavarovalnic. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Bled, 1996, str. 16–24.
10. Hartman Rasto: Vloga državne ureditve zavarovalništva. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 2002, str. 23–35.
11. Henke Volker: Enotni evropski trg zavarovanja – nemške izkušnje. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 2000, str. 25–32.
12. Ivanjko Šime: Uvod v zavarovalno pravo. Maribor: Pravna fakulteta, 1999. 249 str.
13. Končina Miroslav: Trženje zavarovalnih storitev v razmerah preobrazbe zavarovalništva v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1992. 205 str.
14. Končina Miroslav: Možni scenariji razvoja slovenskega trga življenjskih in premoženjskih zavarovanj po uveljavitvi zakona o zavarovalništvu in zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 2000, str. 227–237.
15. Končina Miroslav: Aktualni razvojni položaj slovenskega zavarovalništva. Bančni vestnik, Ljubljana, 51 (2002), 9, str. 12–15.
16. Končina Miroslav: Lastninjenje slovenskih zavarovalnic ter njihove strateške možnosti na trgih EU. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 2002, str. 83–96.
17. Končina Miroslav: Protekcijonizmu finančnega trga se meseci iztekajo. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2 (2003), str. 15.
18. Krauss Harald: Praktični problemi čezmejnega poslovanja in varstvo uporabnikov storitev. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 1999, str. 25–39.
19. Lovrinčević Siniša: Slovenski zavarovalniški trg pred izzivi mednarodne konkurence. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2002. 102 str.

20. Martelanc Ivan: Vzajemna Zavarovalnica v Ljubljani. Kranj: Tiskarna tiskovnega društva, 1933. 157 str.
21. Medved Drago: Golob v roki, vrabec na strehi. Celje: Zavarovalnica Triglav d.d. Območna enota Celje, 1995. 91 str.
22. Nuttney Andrew: The Marketing and Distribution of European Insurance, Person Professional LTD. London: Maple House, 1995. 163 str.
23. Oprešnik Metka: Slovensko zavarovalno združenje. Obzornik, Ljubljana, 1994, 17, str. 8–9.
24. Pavliha Marko: Ob letu osorej: drugo dejanje. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 2000, str. 45–61.
25. Pavliha Marko: Zavarovalno pravo. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 2000. 371 str.
26. Peternelj Lado: Ob 95 – letnici slovenske zavarovalnice. Obzornik, Ljubljana, 1995, 4, str. 16–17.
27. Peternelj Lado: Ob 95 – letnici slovenske zavarovalnice. Obzornik, Ljubljana, 1995a, 5, str. 11.
28. Peternelj Lado: Ob 95 – letnici slovenske zavarovalnice. Obzornik, Ljubljana, 1995b, 6, str. 11.
29. Peternelj Lado: Ob 95 – letnici slovenske zavarovalnice. Obzornik, Ljubljana, 1995c, 7–8, str. 18–19.
30. Šinkovec Janez: Evropsko pravo. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 1996. 213 str.
31. Škufca Franc: Sto let slovenskega zavarovalništva. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 2000, str. 63–83.
32. Štiblar Franjo: Lastniška struktura zavarovalnic: Vzroki in posledice. Strokovno posvetovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 2002, str. 37–81.
33. Urbanc Anton: Slovenska bratovščina sv. Hieronima v Vidmu iz leta 1452. Ljubljana: Zbornica za trgovino, obrt in industrijo, 1940. 23 str.

VIRI

1. Adriatic d.d.: Koper, Adriatic zavarovalna družba, 1992. 24 str.
2. Obligacijski zakonik (Uradni list RS, št. 83/01).
3. Slovenija v Evropski uniji?. Ljubljana: Urad vlade za informiranje, 2003. 172 str.
4. Slovenija in Evropska unija o pogajanjih in njihovih posledicah. Ljubljana: Urad vlade za informiranje, 2003. 151 str.
5. Statistični zavarovalniški bilten 1995. Ljubljana: Slovenski zavarovalni biro, 1995. 17 str.
6. Statistični zavarovalniški bilten 1996. Ljubljana: Slovenski zavarovalni biro, 1996. 17 str.
7. Statistični zavarovalniški bilten 2000. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 2000. 61 str.
8. Statistični zavarovalniški bilten 2001. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 2001. 68 str.
9. Statistični zavarovalniški bilten 2002. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 2002. 64 str.
10. Temeljni zakon o zavarovanju in zavarovalnih organizacijah (Uradni list SFRJ, št. 7/67, 17/67).

11. Zakon o pogojih za ustanovitev in poslovanje zavarovalnic in pozavarovalnic (Uradni list SFRJ, št. 18/67).
12. Zakon o temeljih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja (Uradni list SFRJ, št. 24/76).
13. Zakon o zavarovalnicah in zavarovalnih skupnosti (Uradni list FLRJ, št. 27/61).
14. Zakon o zavarovalnicah (Uradni list RS, št. 64/94).
15. Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 13/00).
16. Zavarovalnica Maribor, d.d.. Maribor. Tisk GZP Mariborski tisk, 1992, str. 17.